

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Matěj Sviták

Konflikt v Podněstří

Diplomová práce

Praha 2009

Autor práce: **Matěj Sviták**

Vedoucí práce: **PhDr. Bohdan Zilynskyj**

Oponent práce:

Datum obhajoby: 24.6.2009

Hodnocení:

Bibliografický záznam

SVITÁK, Matěj. *Konflikt v Podněstří*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra ruských a východoevropských studií, 2009. 77 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Bohdan Zilynskyj

Anotace

Diplomová práce „Konflikt v Podněstří“ pojednává o kořenech a vývoji situace, která na východě Moldávie vznikla s rozpadem Sovětského svazu. V prvních kapitolách je téma vymezeno geograficky a terminologicky, poté následuje historický úvod. Jádro práce spočívá v analýze jednání o statusu Podněstří, která probíhají od roku 1994 dodnes. Na konci jsou zhodnoceny role jednotlivých aktérů konfliktu, tedy Podněstří samotného, Moldávie, Ruska, Ukrajiny, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě a Evropské unie.

Annotation

Diploma thesis „The conflict in Transnistria“ deals with the roots and progress of the situation, which occurred in the east of Moldova when Soviet Union dissolved. Basic geographical and terminological orientation is in the first chapters, historical background follows. Core of the thesis lies in the analyze of negotiations about the status of Transnistria which has been held since 1994. Finally author appreciates the role of main actors, Transnistria itself, Moldova, Russia, Ukraine, Organization for Security and Cooperation in Europe and European Union.

Klíčová slova

Podněstří, Moldávie, konflikt, neuznaná republika, jednání

Keywords

Transnistria, Moldova, Conflict, unrecognized republic, negotiation

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 20.5.2009

Matěj Sviták

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Zoje Sergejevně Něnaševě za zprostředkování cenných kontaktů, vedoucímu práce, své matce a tetě za korektorskou práci a všem, se kterými jsem měl možnost o tématu hovořit.

Obsah

1. Úvod	7
2. Zdroje	9
3. Terminologické problémy	11
4. Geografické vymezení	12
5. Historický úvod	13
6. Přestavba	16
7. Cesta k válce	20
8. Příměří	26
9. Poválečné mlčení	29
10. Politická proměna Moldávie	31
11. Začátek oficiálního jednání	32
12. Spor o armádu	34
13. Období podepisování dohod (1995-1998)	35
14. Vnitropolitické změny v zemích účastnících se konfliktu	40
14. 1. Podněstří	40
14. 2. Moldávie	41
14. 3. Rusko	42
15. Jednání ze setrvačnosti	43
16. Kozakovo memorandum	46
17. Období nevraživosti	48
18. Změny celního režimu	52
19. Pokračující mlčení	54
20. Zvrat?	55
21. Argumenty stran konfliktu	57
22. Zhodnocení rolí jednotlivých účastníků	61
22. 1. Podněstří	61
22. 2. Moldávie	62
22. 3. Rusko	63
22. 4. Ukrajina	65

22. 5. OBSE	66
22. 6. EU	66
23. Závěr	67
24. Seznam pramenů a literatury	69
24. 1. Prameny	69
24. 2. Literatura	72
24. 3. Internetové zdroje	76
25. Summary	77

1. Úvod

Konflikt v Podněstří je u nás poměrně málo známý, i když souvisí s mnoha velmi aktuálními tématy. V české literatuře ani médiích se o něm téměř nepíše, na Západě existuje jen málo článků v odborných časopisech, ale soustavně se tématu nevěnuje nikdo. Navíc zde autoři mnohdy sklouzávají k až příliš zjednodušené optice. V ruském prostředí se materiálů dá najít více, i jejich problémem je však často výrazná zaujatost. Více o zdrojích v následující kapitole.

Téma není příliš atraktivní, malý zájem o něj je tedy pochopitelný. V oblasti se od roku 1992 nebojuje, situace je blokována a žádné řešení se v blízké budoucnosti nerýsuje. Navíc žije v Podněstří jen půl milionu obyvatel, země nemá žádné cenné suroviny a nezávislost chce získat na Moldávii, také malé zemi, která je navíc jednou z nejchudších v Evropě. Přesto si myslím, že podněsterskému případu je třeba se věnovat, protože ukazuje hned na několik problémů, které musí dnešní svět řešit.

Prvním z nich je problematika tzv. neuznaných republik. Na světě existuje mnoho oblastí, jejichž obyvatelé nejsou spokojeni s tím, ve kterém státě žijí, a různými způsoby se pokouší tento stav zvrátit. V poslední době vystoupila do popředí problematika Severního Kypru v souvislosti s rozšířením EU, otázka Kurdistánu v souvislosti s válkou v Iráku a tureckým přibližováním se EU. Snahy Tibetánů či Palestinců jsou již stálicemi mezinárodní politiky. V roce 2002 jsme byli svědky úspěšného vyvrcholení podobných snah ve Východním Timoru.

Zdaleka nejaktuálnější a pro východoevropskou oblast nejpálčivější jsou ale uznání Kosova ze strany většiny zemí Západu a uznání Abcházie a Jižní Osetie Ruskem. Tyto dva kroky (učiněné zeměmi, které jsou v jistém směru soupeři v podněsterském konfliktu) významně nbourávají princip neměnnosti evropských hranic, dohodnutý na helsinské konferenci před více než třiceti lety. (Tento princip byl samozřejmě porušen již rozpadem SSSR, Jugoslávie a

Československa a sjednocením Německa, ale všechny tyto případy skončily všeobecným uznáním nového stavu všemi stranami.) Uznáním Kosova byl ovšem vypuštěn pověstný džin z lahve a nikdo již v podobných konfliktech nemůže proti separatistům argumentovat, aniž by sám sebe popíral. Zcela otevřeně tak vyšlo najevo, že v otázce uznávání separatistických snah se nikdo neřídí ideály, ale jde o velmi pragmatickou reálpolitiku. Kdo je kdo v této situaci, jaké používá metody a jaké má cíle, je v podněsterském případě vidět poměrně zřetelně.

Tím se dostávám k druhé, širší problematice, kterou podněsterský konflikt ilustruje a kterou představuje soupeření o vliv v postsovětských republikách. Ve střední Asii se Rusko přetlačuje se Spojenými státy a Čínou, na Kavkaze pak s NATO. V Evropě jde o definování evropsko-ruské hranice. V Pobaltí je tento zápas již rozhodnut, i když se Rusko stále snaží uplatňovat zde vliv prostřednictvím svých menšin. Běloruský vůdce soupeření obratně využívá a přimyká se k tomu, kdo mu v daný moment může nabídnout více. Na Ukrajině je tento proces vyjádřen bolestnou dlouhotrvající politickou a společenskou krizí. V Moldávii je pak (podobně jako v Gruzii) jeho projevem separatismus. Dochází tak k bizarní situaci, kdy moldavští komunisté proklamují touhu po vstupu do EU a NATO a jsou Západem podporováni. Na druhé straně Rusko materiálně i politicky podporuje Podněstří, respektuje však moldavskou teritoriální celistvost.

V tomto soupeření považuji za významný moment mytizace protivníka. Během studia konfliktu jsem dospěl k závěru, že Západ a Rusko se vzájemně zcela nesmyslně přeceňují a podsouvají si nejrůznější šílené úmysly, které často druhá strana vůbec nemá. Jistá paranoia v tomto vztahu je zřejmě ještě důsledkem studené války. V případě podněsterského konfliktu je tento fenomén obzvláště patrný. Myslím, že pokud chce Evropa s Ruskem udržovat dobré sousedské vztahy, je třeba na nesmyslnost a přehnanost vzájemného strachu neustále upozorňovat a snažit se jej překonat.

Poslední důležité obecnější téma, které by mělo po přečtení této práce být lépe

zřetelné, je téma postsovětské společnosti. Ta je jiná než společnost evropská, je založená na poněkud odlišném hodnotovém žebříčku. Právě to, že si neuvědomujeme tuto různost vede, myslím, ke strachu zmíněnému výše. Podívá-li se Evropan na postsovětský prostor optikou svého prostředí, mnohé zákonitě dezinterpretuje. Postsovětská společnost ve svém průměru upřednostňuje stabilitu a materiální zabezpečení před svobodou, na Západě je tomu naopak. V postsovětské společnosti je zákon spíše nedůležitým ornamentem zvyklostí, podle kterých se v reálném životě vše řídí, kdežto Západ se snaží o to, aby na psaném zákonu bylo fungování společnosti založeno, a dalo se tedy spolehnout na jasně stanovená pravidla. Neuvědomíme-li si tyto rozdíly, nelze dění v postsovětském prostoru porozumět.

Cílem této práce je tedy zanalyzovat podněsterský konflikt a role jeho účastníků. Na tomto základě pak ukázat jednak možnosti řešení problému neuznaných republik a jednak základní problémy vztahu Ruska se Západem.

2. Zdroje

Z geografického hlediska existují tři hlavní okruhy literatury, které se tématu věnují: Západ, Rusko a Podněstří samotné. Západní autoři se často uchylují ke zkreslenému pohledu na Podněstří a jeho režim. Jako extrémní příklad může posloužit Mardarovici: „Na levé straně Dněstru a ve městě Bendery byl instalován represivní, totalitní politický režim. Jeho misí je zabezpečit realizaci zájmů Ruské federace v tomto regionu a ekonomických zájmů pomocí zločinných hospodářských aktivit.“¹

Teze o autoritativním charakteru místního režimu a o nelegálních ekonomických aktivitách, živících jej, opakují víceméně všichni západní autoři. Je jasné, že režim nelze popsat jako demokratický v západním smyslu slova. Případy zavražďování opozičních kandidátů (a to i násilím), zavírání rumunskojazyčných

---

¹ Mardarovici, I., NATO and the security in the Eastern countries during transition times (Final Report), NATO Research Fellowships Programme 2000/2002, Chisinau, 2002, s.12

školy či účast pracovníků tajných služeb na seminářích pořádaných nevládními organizacemi rozhodně do kolonky demokratický nepatří. Na druhou stranu opoziční kandidáti nejsou ve vězení (ani domácím) a mohou i cestovat za hranice, mají možnost publikovat. Rumunskojazyčné školy jakož i nevládní organizace, sice s obtížemi, ale fungují. V parlamentu má dokonce většinu strana konkurenční prezidentovi a jeho vládě. Tento stav se nijak výrazně neliší od stavu v Moldávii, na Ukrajině či v Rusku. Nenecháme-li se tedy ovlivnit prvním pohledem, kdy parlament, prezident i vláda sídlí v jedné budově, před kterou stojí velká socha Lenina, a poměříme-li místní režim s ostatními postsovětskými republikami, nelze říci, že by se v tomto ohledu jakkoliv vymykal.

Kriminální činnost, která údajně režim živí, nebyla nikdy jednoznačně prokázána. Od roku 2005 zde funguje pohraniční mise EU, která zaznamenala nelegální obchod s lidmi, auty, cigaretami, alkoholem, zbraněmi a narkotiky. Tvrdit ale, že jej organizuje podněsterský režim, je ničím nepodložené obvinění. Veškerý nelegální obchod musí procházet přes moldavské nebo ukrajinské území a je krajně nepravděpodobné, že by se něco takového Podněšťanům dařilo bez vědomí úřadů těchto zemí.

Vliv Ruska na Podněstří vnímají i mnozí západní autoři nejednoznačně. Jak ukázala mnohá jednání, Tiraspol má svou hlavu a není ochoten přistoupit na jakýkoliv ruský návrh. Navíc má v Rusku mnohé zastánce hlavně z řad národně orientovaných politiků cítících potřebu chránit a podporovat Rusy, kteří se po roce 1991 ocitli v zahraničí. Ti naopak prosazují podněsterské zájmy v Moskvě. To, že režim je výrazně proruský a Rusko jej výrazně podporuje, však nezpochybňuje nikdo.

Podněsterská literatura (většinu jí vydává Podněsterská státní univerzita) se uchyluje k opačnému extrému. Autoři líčí PMR jako idylickou republiku, jejímž jediným problémem je moldavská nevraživost. Patos, se kterým píší o událostech let 1989-1992, je až dojemný. Nebohý, mírumilovný, multikulturní a demokratický podněsterský lid byl podle této verze utlačován a zákeřně krvavě

napaden nacionalisticko-fašistickými Moldavany toužícími po sjednocení s Rumunskem. Podle verze západních autorů byla válka naopak důsledkem ruského imperialismu snoubícího se s konzervativními komunistickými silami ovládajícími Podněstří.

Ruští autoři sympatizují logicky spíše s Podněšťané a často přebírají jejich pohled na Moldavany. Asi nejstřízlivějším a nejméně zaujatým dílem ruské provenience je kniha Кожокин, Е.М. (ed.), Республика Молдова: Современныи тенденции развития, РИСИ, Москва, 2004, kde se kapitolám o Podněstří věnují T. S. Guzenkova a V. J. Grosul. Přínosná a na ruské poměry až nečekaně „západní“ je práce pobočky globálního think tanku Carnegie Center v Moskvě.

V Rumunsku se tematikou zabývá překvapivě málo autorů a když, tak ve spojitosti s pokusy obhájit moldavsko-rumunskou jednotu. Zabývají se tedy především národnostní a jazykovou situací.

Významným zdrojem pro tuto práci jsou také texty dohod uzavíraných od roku 1992 a různé právní normy vydávané v Moldávii a Podněstří. V neposlední řadě jsem při práci čerpal z rozhovorů s několika odborníky. Měl jsem možnost se setkat s Tamarou Guzenkovou a Julií Belikovou z Ruského institutu strategického výzkumu, Gennadijem Koněnkem z Institutu zemí SNS, Alexandrem Maljarčukem, náměstkem podněsterského ministra zahraničí, Iljou Galinským, profesorem Podněsterské státní univerzity, představiteli podněsterské opozice Nikolajem Bučackým a Rodicou Pascari či Vladimirem Bučkou ze Svazu obránců Podněstří.

3. Terminologické problémy

Terminologické problémy začínají již u názvu moldavského státu. Čeština zná tři správné pojmy: Moldávie, Moldova a Moldavsko. Ruština používá termín Молдавия, v rumunštině se země nazývá Moldova, angličtina používá také Moldova, i když u některých autorů se můžeme setkat i s termínem Moldavia.

Pokud jej používají, nazývají jím často historické knížectví nebo tu jeho část, která dnes leží na území Rumunska. Francouzština používá termíny Moldavie a Moldova a němčina Moldau nebo Moldawien.

Pro separatistický region, kterým se chci zabývat, se v češtině vžil název Podněstří. Oficiální název republiky je pak Podněsterská moldavská republika (PMR). V ruštině se používají pojmy Приднестровье a Приднестровская молдавская республика. Zatímco pro ruský hovořící autory je země „při Dněstru“, pro rumunskou jazykovou oblast se jedná o území za touto řekou. Zde se tedy používá termín Transnistria (Dněstr se v rumunštině jmenuje Nistru, tedy „Zadněstří“). Oficiální název republiky zní Republica Moldovenească Nistreană. Jedním z oficiálních jazyků PMR je moldavština, která se však píše cyrilicí. V ní vypadá oficiální název takto: Република Молдовеняскэ Нистрянэ. Třetím jazykem PMR je ukrajinština a v ní se republika jmenuje Придністровська Молдавська Республіка. Anglicky píšící autoři používají nejčastěji termín Transnistria, lze se však setkat i s názvy Transdniestria, Pridnestrovie či Dniestria. Odpůrci podněsterské státnosti občas používají i termín Levobřeží ve všech možných překladech.

4. Geografické vymezení

PMR je úzký pruh země o rozloze 4 163 km².² Jedná se v převážné většině o 2 – 30 km široký pás na levém břehu středního a dolního toku řeky Dněstr. Asi 10 km jižně od města Dubossary tvoří Dněstr meandr, ve kterém se nachází čtyři vesnice (Pogrebja, Dorockoe, Košnica, Pyryta). Ty jsou sice na levém břehu řeky, nejsou však pod kontrolou podněsterských úřadů. Na jihu jsou naopak součástí PMR dvě oblasti na pravém břehu. První je město Bendery (moldavsky Tighina) s okolím, druhou pak malé území s obcemi Merenešty, Kickany, Kolanka a Kremenčug. Na tomto území se zvedá nevysoký kopec, který je

---

² Кожокии, Е.М. (ed.), Республика Молдова: Современные тенденции развития, РИСИ, Москва, 2004, s.338.

strategicky významný. Je z něj totiž dobře vidět na Tiraspol i Bendery.

Odhady počtu obyvatel PMR kolísají od 450 000 do 660 000. Obyvatelstvo je silně mobilní z důvodu pracovní migrace. Navíc své občanství a trvalé bydliště často účelově mění podle toho, co je pro něj zrovna výhodné. Podle podněsterského sčítání lidu z roku 2004 žilo v regionu 555 000 obyvatel, což je o 170 000 méně, než v roce 1989.³ Jednoznačná je tak klesající tendence, o které svědčí i mnohé opuštěné domy. V zemi není práce a nejednoznačný status PMR znesnadňuje každodenní život, lidé proto odcházejí.

Přesnou etnickou, jazykovou ani národnostní skladbu obyvatel zjistit nelze. Většina obyvatel má předky z více etnik⁴ a je také bilingvní, část dokonce plynně ovládá jazyky tři. Často je slyšet, že lidé používají slova z více jazyků dokonce v jednoduchých větách. Lidé se hlásí k té národnosti, která jim v danou chvíli může zajistit největší prospěch. Lze snad jen říci, že ve městech převládá ruština, ruská kultura a identita, na venkově se mluví více moldavsky a ukrajinsky. Národnost zde nehraje důležitou roli. Identita většiny obyvatel je spjata hlavně s malým prostorem, ve kterém žijí.

Pokud se přesto chceme pokusit o národnostní klasifikaci, vypadá situace přibližně následovně. Většina autorů se shoduje, že obyvatelstvo je rozděleno zhruba na třetiny hlásící se k moldavské, ruské a ukrajinské národnosti. Tyto tři jazyky jsou také v PMR oficiální. Dále zde najdeme malé komunity hovořící například bulharsky a polsky.

5. Historický úvod

Území Podněstří bylo vždy periferní oblastí, ležící na trase mnoha vln mohutných migrací. Důsledkem této polohy je výrazná multietnicita oblasti. Zemi obývaly slovanské a turkické národy, Moldavané⁵, Řekové, Arméni, Židé,

³ <http://pridnestrovie.net/2004census.html>, staženo 29.4.2009.

⁴ Kolossov, V., O'Loughlin, J., Pseudo-states as harbingers of a new geopolitics: The example of the Trans-Dniester Moldovan Republic (TMR), Institute of Behavioral Science, University of Colorado, 1997.

⁵ O etnickém původu Moldavanů panují spory, moldavština však jednoznačně patří do skupiny románských jazyků. Většina lingvistů tvrdí, že je pouze dialektem rumunštiny. V r. 2003 byl v Kišiněvě vydán Moldavsko

Romové a Němci.

V 18. století bylo Podněstří rozděleno říčkou Jagorlyk mezi Osmanskou říši a Polsko-Litevskou unii. 29.12.1791 získala Jasským mírem Ruská říše (spolu s celým územím mezi řekami Jižní Bug a Dněstr) jižní část Podněstří na Osmanské říši. 23.1.1793, při druhém dělení Polska, získalo Rusko jeho část severní. Rusko poté pokračovalo ve své expanzi na úkor Osmanů a 28.5.1812 získalo Bukurešťským mírem Besarábii, území mezi řekami Dněstr a Prut.

První světová válka, revoluce v Rusku a následná občanská válka znamenaly pro území období chaosu a neustálého střídání vládců. Na Podněstří si dělalo nárok Rumunsko, rodící se ukrajinský stát i všechny síly bojující v ruské občanské válce.

Besarábie se 2. 12. 1917 prohlásila Moldavskou demokratickou republikou (MDR), která měla být součástí ruské demokratické republiky. Již 24. 1. 1918 však MDR vyhlásila nezávislost na Rusku a 9. 4. 1918 Sfatul Țării (Zemská rada, parlament MDR) odhlasoval připojení k Rumunskému království. To bylo potvrzeno Pařížskou mírovou smlouvou (28. 10. 1920). Rusko ani později Sovětský svaz tento krok nikdy neuznaly a považovaly nastolený stav za okupaci. Sovětský svaz se tedy zcela logicky snažil ztracenou Besarábii získat zpět.

Jednoznačným vyjádřením těchto snah bylo 12. 10. 1924 vytvoření Moldavské Autonomní Sovětské Socialistické Republiky (MASSR)⁶ v rámci Ukrajinské SSR. Mnozí Podněšťané mají zato, že právě toto datum je počátkem jejich státnosti, že současná PMR přímo navazuje na MASSR a je jejím logickým dědicem.⁷ Hlavním městem MASSR byla Balta, r. 1929 se jím stal Tiraspol.

– rumunský slovník, viz Vasile Stați, *Dicționar Moldovenesc – Românesc*, Chișinău, 2003. O problému moldavského jazyka více viz King, Ch., *The Ambivalence of Authenticity, or How the Moldovan Language Was Made*, in *Slavic Review*, Vol. 58, No. 1. (Spring, 1999), pp. 117-142; Dyer, D.L., *Some Influences of Russian on the Romanian of Moldova during the Soviet period*, in *The Slavic and East European Journal*, Vol.43, No.1, (Spring 1999), pp. 85-98.

⁶ Analogicky byla vytvořena také Karelofinská ASSR ve snaze znovu získat Finsko pro SSSR.

⁷ K 80. výročí vzniku MASSR byla uspořádána konference na níž se všichni, včetně prezidenta Smirnova, k jejímu odkazu vehementně hlásí. Viz Берил С.И., Галинский, И.Н., Благадагских, И.М. (ed.), *Приднестровская государственность: история и современность*, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2005.

23.8.1939 bylo v tajném dodatku paktu Molotov-Ribbentrop dohodnuto, že nárok na Besarábii náleží Sovětskému svazu. 28.6.1940 sem vstoupila Rudá armáda a 2.8.1940 přijal Nejvyšší sovět SSSR zákon o vytvoření Moldavské SSR a jejím začlenění do SSSR. Republika byla vytvořena z větší části besarabského území a z části MASSR⁸. Poprvé v historii tak lidé z levého břehu Dněstru hledali své centrum za touto řekou, v Kišiněvě.

K německému útoku na Sovětský svaz se přidalo i Rumunsko. 26.6.1941 dobyla rumunská armáda Besarábii a následující den se vydala za Dněstr. Besarábie byla přičleněna k unitárnímu rumunskému státu, území za Dněstrem byla spravována jako okupovaná. Fakt, že rumunská správa považovala Dněstr za tradiční hranici a spravovala území dnešního Podněstří zvláště, je dnes jedním z argumentů zastánců podněsterské nezávislosti.⁹ V srpnu 1944 byla Besarábie dobyta Rudou armádou a MSSR se vrátila do svých hranic ze srpna 1940

V rámci SSSR se region dnešního Podněstří relativně úspěšně rozvíjel. Na konci 80. let se podílel zhruba 1% na celosvazovém HDP, přičemž jeho obyvatelstvo tvořilo asi 0,25% z počtu obyvatel SSSR. V rámci MSSR hrál tento region roli industriálního centra: představoval 11,2% plochy MSSR a 17% jejího obyvatelstva. Vytvářel přes 30% průmyslové produkce a přes 90% její elektrické energie.¹⁰

Oblast tedy byla přitažlivou a přicházelo sem za prací a lepším životem mnoho lidí z celého Svazu.¹¹ To přinášelo další posílení rusko- a ukrajinskojazyčné části obyvatel i prosovětské nálady.

---

⁸ Území MSSR bylo vytvořeno ze šesti besarabských újezdů a šesti rajónů MASSR. Tři zbylé besarabské újezdy, tzv. Budžak a osm zbylých rajónů MASSR připadly Ukrajinské SSR.

⁹ Viz např. Берил С.И., Галинский, И.Н., Благодатских, И.М. (ed.), Государственный суверенитет Приднестровской Молдавской Республики, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2006.

¹⁰ Журавлёв, В.Е., Легитимация приднестровского государства: структурно функциональный подход, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2005. Většinu této energie vyrábí velká tepelná elektrárna v obci Dněstrovsk na jihu PMR, která spaluje plyn.

¹¹ Např. současný podněsterský prezident I.N.Smirnov se narodil v Petropavlovsku-Kamčatském.

Území historické Moldávie a jeho následné dělení

6. Přestavba

Do této atmosféry přišla na konci 80. let přestavba. Jako v celém Svazu, i v Moldávii se začaly organizovat opoziční síly. A stejně jako v ostatních republikách i zde byla záhy touha po demokratizaci doplněna a převrstvena nacionalismem. Vzhledem k výše zmíněnému vývoji nesdílela většina obyvatel podněsterského regionu (nebo většina těch, kteří vůbec nějaké preference měli) ani touhu po změně společenského uspořádání ani národní vášně se svými spoluobčany zpoza řeky. Většina Podněšťanů naopak sledovala toto dění spíše se strachem¹², který byl podporován vzpomínkami na chování rumunské armády za druhé světové války.

V roce 1988 byla po petiční kampani moldavské inteligence ustavena Mezioborová komise k prozkoumání problému moldavského jazyka. Ta na konci roku dospěla ke třem požadavkům: aby se moldavština stala státním

¹² Cash, J.R., *Whose House is Moldova? Hospitality as a Model for Ethnic Relations*, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Washington, 2004, s.3.

jazykem, aby se začala opět psát latinkou¹³ a aby byla uznána jednota moldavštiny a rumunštiny jako jednoho jazyka. Na počátku roku 1989 se odehrálo v Kišiněvě několik demonstrací podporujících tyto požadavky, v březnu se jazykovou otázkou začal zabývat Nejvyšší sovět MSSR a 31.8.1989 přijal zákony „O návratu moldavského jazyka k latinské grafice“ a „O statusu státního jazyka MSSR“. Tak se jediným státním jazykem MSSR stala moldavština psaná latinkou.

Reakcí byly stávky a demonstrace těch, kteří měli k Rumunsku negativní vztah a kteří si naopak nepřáli nic měnit. Mezi nimi bylo i nemálo Moldavanů. Na pravém břehu Dněstru vznikla organizace Jednota (ЕДИНСТВО), která nové zákony odmítala.¹⁴ V Tiraspolu vznikla 11.8.1989 Sjednocená rada pracovních kolektivů, která ve městě organizovala stávky a protestní akce. Jejich cílem bylo, aby zákony byly posouzeny lidem v referendu.

Po přijetí zákonů na konci srpna se vlna stávek rozšířila po celé Moldávii. V zemi se zastavila práce v přibližně dvoustech podnicích.¹⁵ V září se představitelé stávkujících setkali s Michaiem Gorbačovem a ten jim slíbil, že se situací v Moldávii bude zabývat Nejvyšší sovět SSSR. Předseda moldavských komunistů Grossu však držel situaci pevně v rukách a zákony na celosvazové úrovni obhájil, doma stávkujícím nepodlehli a zákony tak zůstaly v platnosti.

Hnutí, které bylo v důsledku odporu k těmto zákonům (a celkově ke změně systému) vytvořeno a zorganizováno, však nezmizelo. Hned v září 1989 se městská rada obce Rybnica (na severu podněsterského regionu) rozhodla zrušit platnost jazykových zákonů na území města. Zazněly zde také první požadavky na autonomii a 3.12.1989 zde bylo provedeno referendum k této otázce.¹⁶ Pro to, aby byl městu přiznán status nezávislého území hlasovalo 91,3% voličů při

---

¹³ Rumunština se jako jazyk pravoslavné společnosti psala zpočátku cyrilicí. Rumunští obrozenci 19.stol. hledali inspiraci na západě, hlavně ve Francii a začali používat latinku. V té době již byla Besarábie ruská, a tak se jí tato reforma nedotkla. Latinka přišla do Moldávie až po první světové válce spolu s připojením k Rumunsku. To znamená, že se netýkala území za Dněstrem. Po druhé světové válce zavedl SSSR opět azbuku. V Podněstří se tak latinkou mělo psát poprvé v historii.

¹⁴ Vahl, M., Emerson, M., Moldova and the Transnistrian Conflict, 2004, s.5.

¹⁵ Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003, s.152.

¹⁶ Jednalo se o první referendum v historii SSSR.

účasti 81,8%. Zároveň se hlasovalo o vytvoření Podněsterské autonomní SSR v rámci Moldavské SSR. Tento návrh podpořilo v referendu 91,1% hlasujících.¹⁷ Prezidium Nejvyššího sovětu MSSR hned den nato přijalo usnesení o nezákonnosti tohoto referenda.

Podobná referenda s podobnými výsledky se v následujícím roce konala ve většině obcí Podněstří, např. 28.1.1990 v Tiraspolu a 1.7.1990 v Benderech. Do října r. 1990 hlasovalo v referendech 371 017 lidí, tedy přibližně 80% podněsterské populace. Z nich se 95,9% vyjádřilo pro vytvoření podněsterské autonomní republiky.¹⁸

V únoru 1990 se také konaly volby do místních sovětů, které v Podněstří vyhráli převážně členové Sjednocené rady pracovních kolektivů, čímž si konzervativní komunisté ještě posílili pozice. Na pravém břehu Dněstru získali naopak moc členové opoziční Lidové fronty Moldávie. Mircea Snegur se tak stal předsedou Nejvyššího sovětu MSSR a Mircea Druc premiérem. Oba byli členy Lidové fronty. Poslanci z Podněstří se přestali zúčastňovat zasedání Nejvyššího sovětu MSSR.

27.4.1990 přijal Nejvyšší sovět Moldávie (ovládaný již Lidovou frontou) novou vlajku republiky. Stala se jí modro-žluto-červená trikolora s moldavským znakem uprostřed. Tuto trikoloru bez znaku používá jako svou vlajku Rumunsko, symbolika byla tedy jasná. Idea příslušnosti Moldavanů k rumunskému národu a jejich sjednocení byla v té době mezi členy moldavského (ale i rumunského) vedení poměrně rozšířená, mezi lidmi však velkou podporu neměla.¹⁹ Tato perspektiva samozřejmě s novou silou vydělala slovanské obyvatelstvo a v referendech konaných po dubnu tak byla často vznášena i otázka přijetí nové vlajky, která byla odmítána.²⁰

---

¹⁷ Волкова, А.З., Референдумы в Приднестровской Молдавской Республике (1989-2003 гг.), Тирасполь, 2005, s.25.

¹⁸ Ibid, s.84.

¹⁹ Vahl, M., Emerson, M., Moldova and the Transnistrian Conflict, 2004, s.6.

²⁰ Stará vlajka MSSR se skládá ze tří vodorovných pruhů, krajních červených a středního zeleného. V levém horním rohu je žlutý srp, kladivo a hvězda. Tato vlajka se později stala oficiální vlajkou PMR. Často je dnes vidět bez sovětské symboliky. Oficiální verze ji zachovává, protože touha po zachování SSSR byla jednou z hlavních ideí nového státu. Vzhledem k tomu, že komunismus již v zemi nefunguje a žádná relevantní politická strana se k němu nehlásí, se pomalu a potichu vlajka srpu a kladiva zbavuje.

Nad těmito referendy se vznášá otázka jejich důvěryhodnosti. Přece jen zde společnost nebyla zvyklá chovat se demokraticky a ti, kdo referenda organizovali, měli jasný zájem na jejich výsledku. Přesto je možné předpokládat, že jejich výsledky byly víceméně věrohodné. Důvody tohoto předpokladu se pokusím vysvětlit.

Období let 1988-90 bylo charakteristické probuzením do té doby spící a apatické společnosti. Fakt, že zmizela jedna univerzální „pravda“ a objevila se diskuze, vedl k nebyvalé aktivitě a následně k velkému vzepětí emocí. Najednou se nemusely události z let 1791, 1812 a 1940 interpretovat jako osvobození a ty z let 1918 a 1941 jako okupace. Mnozí moldavští nacionalisté začali historii vykládat ve srovnání s dosavadním stavem přesně naopak a z velkého přítele a bratra se rázem stal hlavní nepřítel a utlačovatel. Rusko bylo automaticky spojeno s nesvobodou a komunistickým režimem. Boj za svobodu a odpor ke komunismu se tedy spojil s odporem a bojem proti Rusku a všemu odtud nadiktovanému.

V odporu proti této skupině toužící po změně režimu i směru orientace (z východního na západní) vznikla skupina, která si naopak přála nechat vše při starém. Tato skupina byla tvořena zčásti lidmi, kteří přišli do MSSR relativně nedávno z jiných částí Svazu, převážně z Ruska a Ukrajiny. Přišli sem za lepším životem a dařilo se jim zde ve srovnání se zbytkem východní Evropy skutečně dobře, jak již bylo naznačeno výše. Navíc se tato ruskojazyčná část obyvatel odmítajících změny cítila být příslušníky vládnoucího národa, byla v této oblasti relativně nejvzdělanější a většinou žila ve městech.²¹ K tomu všemu tito lidé ještě většinou drželi v rukou moc. Pro ně byl stav, ve kterém se nacházeli, vyhovující a jakákoli změna jej mohla jen zhoršit. Nelze říci, že skupina odmítající změny byla tvořena jen těmito nedávnými přistěhovalci, tedy že ji tvořili výhradně Slované nebo dokonce Rusové. Přívrženci starých pořádků byli spíše lidé, jejichž kulturní identita a současné postavení byly spjaty s existencí

---

²¹ Například v Tiraspolu nebyla ani jedna škola či školka vyučující moldavsky. Viz. Dressler, W., *Between Empires and Europe: The Tragic Fate of Moldova*, SAGE, 2006, s.35.

Sovětského svazu, jejich mentalitě bylo tedy Rusko rozhodně bližší než Západ.

Vzhledem k tomu, že podněsterský region byl mnohem průmyslovější než zbytek MSSR, přišlo sem mnohem více odborníků, techniků, inženýrů atd. z Ruska. Zároveň na levém břehu Dněstru sídlila 14. armáda SSSR, jejíž příslušníci i rodiny byli pochopitelně také výrazně prosovětskou silou nepřející si změny. Výsledkem této situace bylo, že v Podněstří převládla skupina změny odmítající, zatímco na pravém břehu Dněstru skupina změny žádající. Konflikt se tedy zrodil a jeho téma bylo definováno.

7. Cesta k válce

Období konce roku 1990 a roku následujícího bylo charakteristické vymezováním pozic jednotlivých táborů, které hloubily své zákopy pro nadcházející válku.

23.6.1990 vyhlásil Nejvyšší sovět MSSR suverenitu a nadřazenost moldavských zákonů nad zákony sovětskými. Nejednalo se ještě o plnou samostatnost, byl to však krok jednoznačně k ní směřující. Zároveň byla zrušena platnost paktu Molotov-Ribbentrop a připojení Moldávie k SSSR prohlášeno za nezákonné.

V červnu 1990 proběhlo na druhé straně řeky první zasedání Sjezdu zástupců Podněstří všech úrovní, kde se sešli všichni členové podněsterských místních sovětů.²² 2.9.1990 se pak konal druhý, mimořádný Sjezd, který rozhodl, že bylo-li připojení Moldávie k SSSR nezákonným, bylo nezákonné i připojení Podněstří k Moldávii a vyhlásil Podněsterskou moldavskou SSR (PMSSR) v rámci SSSR. Zároveň vytvořil padesátičlenný dočasný Nejvyšší sovět PMSSR, do jehož čela vybral Igora Smirnova. Zavázal se také provést volby do prosince 1990.²³

---

²² Кожокин, Е.М. (ed.), Республика Молдова: Современные тенденции развития, РИСИ, Москва, 2004, s.371.

²³ Постановление второго чрезвычайного Съезда народных депутатов всех уровней приднестровского региона, in Волкова, А.З., Съезды депутатов всех уровней ПМР (1990-2006 гг.), Тирасполь, 2006, s.161.

V celé Moldávii se situace čím dál více radikalizovala. Konflikt by se asi dal řešit smírně, kdyby oblast nebyla doslova zamořená zbraněmi.²⁴ V tom, kdy si konflikt vyžádal první oběti se zdroje různí. V.Grosul a T.Guzenkova píše, že již 2.11.1990 moldavští policisté zastřelili tři Podněšťany v Dubossarech.²⁵ N.Babilunga uvádí, že se tato událost odehrála již v říjnu 1990²⁶, W.Dressler události přiřazuje k datu 12.11.1990²⁷. M.Vahl a M.Emerson tvrdí, že poprvé použila moldavská policie sílu až 13.12.1991 při obraně vládní budovy v Dubossarech.²⁸ Toto datum potvrzuje OBSE ve svém dokumentu.²⁹

Kdy přesně zazněly první výstřely, asi není tak podstatné. Důležité bylo, že se Moldávie postupně začala pokoušet o získání kontroly nad Podněštěm silou, což se jí nedařilo. Naopak to provokovalo další antipatie na druhé straně řeky, formování podněsterských ozbrojených sil a příchod dobrovolníků z Ruska, kteří získali pocit, že je třeba chránit ohrožené spoluobčany.³⁰

25.11.1990 proběhly v Podněštrii volby do Nejvyššího sovětu PMSSR, které jednoznačně vyhráli separatisté vedeni Smirnovem. Na svém prvním sjezdu nový parlament přijal Deklaraci o suverenitě PMSSR. Navrhoval také zachovat teritoriální celistvost MSSR, ale ve formě federace tří rovnoprávných republik, tedy Moldávie, Podněštrii a Gagauzsk³¹. Zároveň měla být MSSR součástí SSSR na základě nové smlouvy o svazu, o které tehdy jednal Nejvyšší sovět SSSR.³² To bylo pro moldavské vedení nepřijatelné. Jeho představou byla unitární republika mimo rámec SSSR, což potvrdilo vyhlášení státní suverenity

---

²⁴ V. Tishkov mluví o „kultuře kalašnikovů“. Viz. Tishkov V., *Ethnic Conflicts in the Former USSR: The Use and Misuse of Typologies and Data*, in *Journal of Peace Research*, vol.36, no.5, s.586.

²⁵ Кожокин, Е.М. (ed.), *Республика Молдова: Современные тенденции развития*, РИСИ, Москва, 2004, s.376.

²⁶ Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., *Феномен Приднестровья*, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003, s.156.

²⁷ Dressler, W., *Between Empires and Europe: The Tragic Fate of Moldova*, SAGE, 2006, s.38.

²⁸ Vahl, M., Emerson, M., *Moldova and the Transnistrian Conflict*, 2004, s.6.

²⁹ *Transdnistrian Conflict. Origins and Main Issues. Based on the Background Paper "The Transdnistrian Conflict in Moldova: Origins and Main Issues"*, Vienna, CSCE Conflict Prevention Centre, 10 June 1994, s.2.

³⁰ Ruština používá velmi výstižný termín соотечественник.

³¹ Gagauzové jsou pravoslavní Turci, kteří žijí převážně na jihu Moldávie. V tomto období se podobně jako Podněšťané snažili o autonomii (19.8.1990 byla vytvořena Gagauzská sjednocená republika). V roce 1994 se moldavská vláda s Gagauzy dohodla a dnes je Gagauzie autonomní oblastí v rámci Moldávie.

³² Предложения Делегации Верховного Совета Приднестровской Молдавской ССР по заключению нового Союзного договора, сохранению территориальной целостности Молдовы и достижения межнационального мира и согласия., in Волкова, А.З., *Съезды депутатов всех уровней ПМП (1990-2006 гг.)*, Тирасполь, 2006, s.196.

16.12.1990.

17.3.1991 se konalo celosvazové referendum o zachování SSSR. Moldavské vedení tuto akci bojkotovalo, a na pravém břehu se tak nekonala. V Podněstří referendum proběhlo, účastnilo se ho 83% voličů a zachování SSSR podpořilo 98% z nich.³³

V Kišiněvě se poté opět začaly scházet demonstrace, které požadovaly vypuštění adjektiv sovětský a socialistický z názvu státu. Nejvyšší sovět jim v květnu 1991 vyhověl a přijal název Republika Moldávie (Republica Moldova). 25.6.1991 pak vyhlásil Moldávii „suverénním státem v rámci budoucí konfederace suverénních států mezi sovětskými republikami“³⁴

V srpnu 1991 proběhl v Moskvě pokus o puč organizovaný konzervativními komunisty, jehož cílem v zásadě bylo vrátit SSSR do podoby před přestavbou. Tato událost velmi výrazně prohloubila konflikt mezi Kišiněvem a Tiraspolem. Moldavské vedení snahy pučistů jednoznačně odmítlo a zareagovalo vyhlášením plné nezávislosti Moldávie 27.8.1991.

Naproti tomu podněsterští (i gagauzští) představitelé puč podpořili. Sjednocená rada pracujících kolektivů v Tiraspolu prohlásila: „Plně podporujeme rozhodnutí Státního výboru pro mimořádnou situaci v SSSR³⁵ /.../ namířené k udržení integrity naší veliké vlasti, ke stabilizaci společensko politické situace.“³⁶

Do Podněstří byly vyslány moldavské speciální jednotky a zadržely několik členů Nejvyššího i místních sovětů PMSSR. 29.8.1991 zadržely v Kyjevě i Igora Smirnova. Smirnov byl v Podněstří značně populární a jeho zatčení vyvolalo široké protesty. Podněsterské ženy zahájily blokádu železnice vedoucí

³³ Волкова, А.З., Референдумы в Приднестровской Молдавской Республике (1989-2003 гг.), Тирасполь, 2005, s.103.

³⁴ Vahl, M., Emerson, M., Moldova and the Transnistrian Conflict, 2004, s.6.

³⁵ Tento výbor byl organizační platformou pučistů.

³⁶ Трудовой Тирасполь, 21-28.8.1991, in Кожокин, Е.М. (ed.), Республика Молдова: Современные тенденции развития, РИСИ, Москва, 2004, s.377.

z Kišiněva do Oděsy s cílem propuštění Smirnova a dalších poslanců.³⁷ Tato blokáda trvala až do 1.10.1991, kdy byli všichni poslanci propuštěni.

2.9.1991 se sešel IV Sjezd zástupců Podněstří všech úrovní, který přijal Deklaraci o nezávislosti PMSSR, její ústavu, vlajku a znak. Zároveň se obracel na moldavského prezidenta, premiéra i parlament s požadavkem propuštění podněsterských poslanců. Poslal také dopis Mimořádnému sjezdu lidových poslanců SSSR, prezidentu SSSR a Nejvyššímu sovětu SSSR, kde žádal uznání suverenity a nezávislosti PMSSR a její začlenění do SSSR v podobě samostatného subjektu.³⁸

Čím dál častěji se opakovaly ozbrojené střety moldavských a podněsterských složek a společnost se radikalizovala. K tomu notně přispívala média, která v Podněstří prezentovala Moldavany jako nacionalistickou hordu, připravenou

---

³⁷ Později byla o této blokádě napsána dojemná báseň:

Строки, рожденные на рельсах

Приднестровью только год,
Очень это мало.
И решили господа,
Чтоб его не стало.
Нас решили взять врасплах -
Выкрасть депутатов.
Но не ждали господа
Митингов, плакатов.
Наши женщины тотчас
В „батальон“ собрались -
Защищать свои права
На путях остались.
Не уйдем мы, пусть не ждут,
Как бы ни бесились.
Депутатов ждем мы тут,
Чтоб их отпустили.
Угрожать все больше нам
Стали почему-то,
Видно женский „батальон“ -
В горле кость кому-то.
Мы не курим и не пьем,
И не кроем матом,
Но на рельсах нас не взять
Даже автоматом.
Верим, что наступит час,
Своего добьемся -
Приднестровье защитим
И домой вернемся.
Навсегда запомним мы
Ночи до рассвета,
Наши песни у костра
Б это бабье лето!

³⁸ Волкова, А.З., Съезды депутатов всех уровней ПМР (1990-2006 гг.), Тирасполь, 2006, s.225-233.

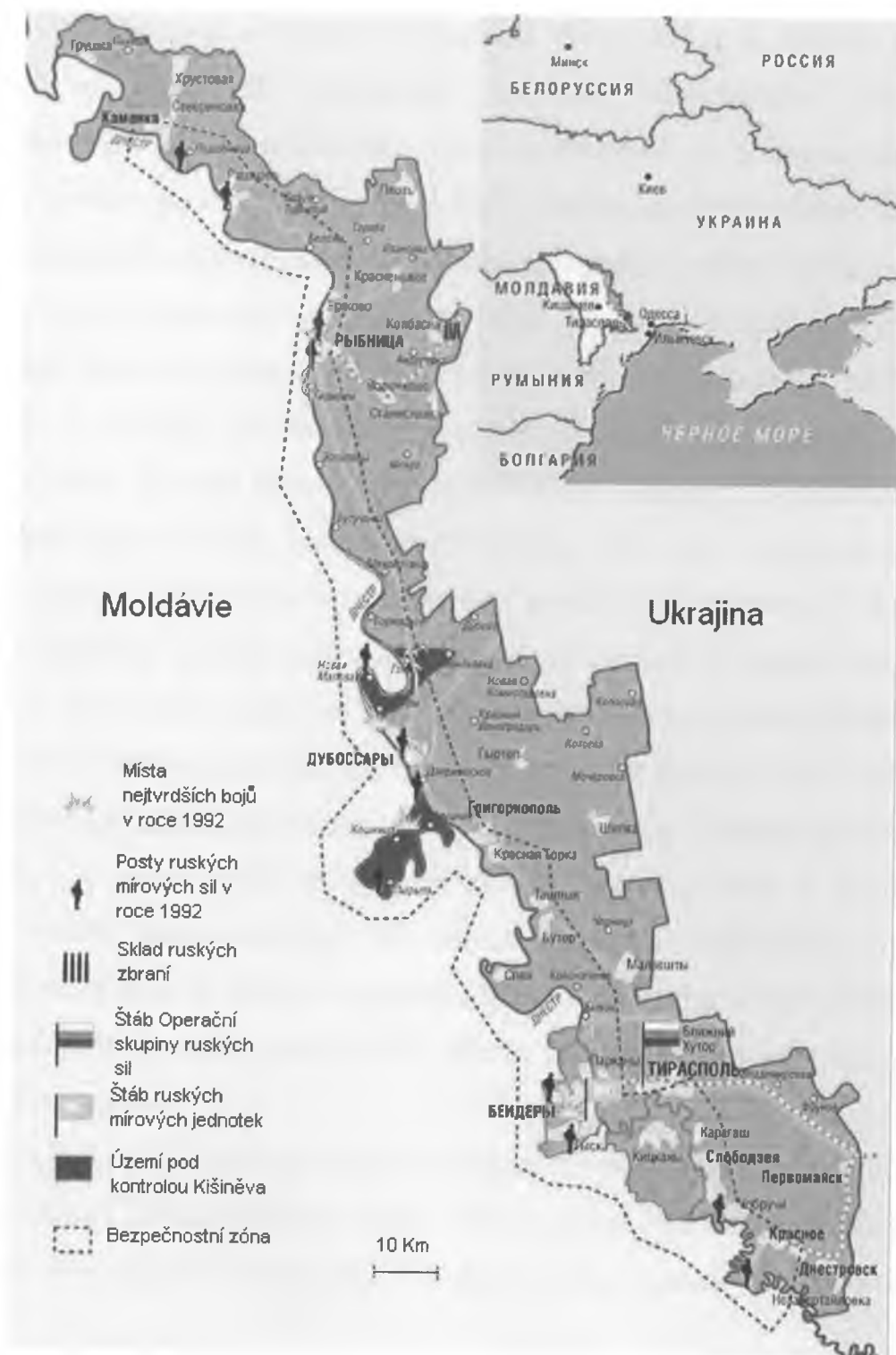
provést genocidu Slovanů, a v Moldávii psala o Podněšťanech jako o ultrakonzervativních komunistech, separatistech a rozbíječích státu, které je třeba zpacifikovat. V zásadě lze říci, že politici na obou březích zastávali daleko radikálnější stanoviska než obyvatelstvo, které se však pod tlakem okolností a propagandy také radikalizovalo.

V listopadu 1991 rozhodl podněsterský Nejvyšší sovět o přejmenování PMSSR na Podněsterskou moldavskou republiku (PMR). Další setrvání v rámci SSSR již totiž nebylo možné, protože bylo jasné, že Svaz se rozpadne. 1.12.1991 potom Nejvyšší sovět uspořádal referendum o nezávislosti spojené s prezidentskými volbami. Referenda se účastnilo 78% voličů a pro nezávislost hlasovalo 97,7% z nich.³⁹ Prezidentem byl zvolen Igor Smirnov.

První polovina roku 1992 proběhla ve znamení války, kterou se zde podrobněji zabývat nebudu. Pro účely této práce je důležité jen uvést, že na jedné straně stála moldavská armáda a policie, která se snažila získat kontrolu nad levým břehem Dněstru. Proti ní stála armáda složená z podněsterských gard, dobrovolníků z řad kozáků, kteří přišli z Ruska, a dobrovolníků ze 14. sovětské armády, která zde byla dislokována. 14. armáda oficiálně zachovávala neutralitu, ale její sympatie byly jednoznačně na straně Podněstří. Přímo se bojů zúčastnila až na samém konci války, v červenci 1992, kdy jí velel A.Lebed'.

---

³⁹ Волкова, А.З., Референдумы в Приднестровской Молдавской Республике (1989-2003 гг.), Тирасполь, 2005, s.121.

Situace v Podněstří po skončení války roku 1992

8. Příběhy

21.7.1992 podepsali v Moskvě prezidenti Boris Jelcin a Mircea Snegur Dohodu o principech mírového urovnání ozbrojeného konfliktu v podněsterském regionu Moldavské republiky. Podpisu byl přítomen také Igor Smirnov, ovšem pouze jako pozorovatel.⁴⁰ Představitelé bojujících stran se zavázali okamžitě zastavit palbu a do sedmi dní stáhnout části svých jednotek tak, aby mohla vzniknout bezpečnostní zóna. Dohodli se také na vytvoření Sjednocené kontrolní komise, složené ze tří stran konfliktu (tedy Moldávie, Podněstří a Ruska), jíž budou k dispozici vojenská kontingenty určené k zajištění míru. Za sídlo Komise bylo určeno město Bendery⁴¹. Její financování bylo zadáno všem stranám konfliktu. Při Komisi mělo také vzniknout tiskové centrum, jehož úkolem mělo být rozšiřování objektivních informací.⁴² Tím, že vojenské jednotky určené k zajištění míru byly složeny z vojáků bojujících konfliktu, byl porušen jeden ze základních principů při vytváření obdobných vojenských sil, stanovící, že mír má zajišťovat neutrální armáda. Vojáci, kteří po sobě ještě včera stříleli, tak najednou měli spolupracovat.⁴³ Otázka je, kdo jiný mohl tuto roli splnit. OSN se k takové aktivitě nemělo, OBSE k ní nemělo mandát, NATO nebo vznikající EU zájem neměly a rozhodně by nebyly přijatelné pro Rusko. K účasti (i vojenské) bylo přizváno Rumunsko, Bulharsko a Bělorusko, ale tyto státy účast odmítly přesto, že se Moldávie zavázala pokrýt náklady s tím spojené.⁴⁴

Týden po podpisu smlouvy začalo rozmísťování 6000 příslušníků mírových jednotek. Ruská armáda poskytla 3600 z nich a moldavská 1200. Podněsterské ozbrojené síly (jejichž statut byl v tu dobu zcela nejasný, zákon o svých

---

⁴⁰ Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003, s.159.

⁴¹ Moldavsky Tighina.

⁴² Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в приднестровском регионе Республики Молдова.

⁴³ Mardarovici, I., NATO and the security in the Eastern countries during transition times (Final Report), NATO Research Fellowships Programme 2000/2002, Chisinau, 2002, s.41.

⁴⁴ Kolsto, P., Edemsky, A., Kalashnikova, N., The Dniester Conflict: Between Irredentism and Separatism, in Europe-Asia Studies, Vol. 45, No. 6. (1993), pp. 973-1000., s.994.

ozbrojených silách přijala PMR až v listopadu 1992) reprezentovalo také 1200 mužů.⁴⁵ S ohledem na zmíněnou nestandardnost složení jednotek je překvapivé, že se jim daří udržovat průměří již 17 let.

V dohodě bylo také ustanoveno, že administrativní a hospodářská agenda města Bendery zůstane v rukou městské samosprávy, která bude v případě nutnosti spolupracovat s Komisí a že části ruské 14. armády budou dodržovat přísnou neutralitu. Otázky týkající se statusu armády a jejího postupného odchodu měly být dále řešeny na jednáních mezi Ruskem a Moldávií. Strany se zavázaly neuplatňovat navzájem sankce ani blokády a umožnit volný pohyb zboží, služeb a lidí, Moldávie pak co nejrychleji odvolat výjimečný stav.⁴⁶

Konflikt z let 1991-1992 si podle podněsterských údajů vyžádal na podněsterské straně 500 životů. 899 lidí bylo raněno a asi 50 je nezvěstných. Ztráty Moldavanů dodnes nebyly oficiálně zveřejněny.⁴⁷

Dohoda znamenala zmrazení konfliktu. Moldávie nedokázala ovládnout svůj separatistický region, zároveň ale nebyla ochotná se s ním rozloučit. Podněstří by bez Ruska svou faktickou samostatnost patrně neobhájilo. Rusko se tak stalo garantem jeho nezávislosti de facto, odmítalo ji však uznat de iure.

Tento stav odrážel rozpor, který dlouhodobě charakterizoval pozici Ruska. Na jednu stranu se muselo postavit za společnost, která mu byla nakloněna a která s ním byla spřízněna kulturně, historicky i jazykově. Mělo v oblasti armádu se stále ne úplně jasným statutem a nová realita byla ještě příliš čerstvá na to, aby ji lidé mohli považovat za definitivní. Na druhou stranu nemohlo Rusko v době, kdy mělo samo problémy se separatismem, uznat odštěpeneckou republiku. Takový precedens by dal příliš cenný argument do rukou Tatarstánu nebo Čečenska a zpochybnil by snahu Ruska tyto regiony podmanit.

---

⁴⁵ Transdnestrian Conflict. Origins and Main Issues. Based on the Background Paper "The Transdnestrian Conflict in Moldova: Origins and Main Issues", Vienna, CSCE Conflict Prevention Centre, 10 June 1994, s.3; Vahl, M., Emerson, M., Moldova and the Transnistrian Conflict, s.8.

⁴⁶ Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в приднестровском регионе Республики Молдова.

⁴⁷ Кожокин, Е.М. (ed.), Республика Молдова: Современные тенденции развития, РИСИ, Москва, 2004, s.381.

Dohoda ukázala ještě něco. Na Moskvě čerstvě nezávislá Moldávie jejím podpisem vlastně uznala, že Rusko zde má stále hlavní slovo a že pouze ono má sílu zastavit krveprolití.⁴⁸ Uznala také Rusko, tedy účastníka konfliktu za jeho arbitra. Pro mnohé Moldavany to byla velmi hořká pilulka. Prezident Snegur se v očích veřejnosti nestal tím, kdo ukončil krveprolití, ale tím, kdo se vzdal.

To v Moldávii vyvolalo novou vlnu nacionalismu. Předseda moldavského parlamentu Alexandru Mošanu dokonce začal znovu hovořit o rychlém spojení s Rumunskem.⁴⁹ Podněsterský konflikt začal tlačit Moldávii směrem od Ruska, tedy do Evropy. Důležité je uvědomit si, že motivace moldavského „proevropského“ směřování není pozitivní. Je to naopak důsledek nemožnosti druhého možného, tedy „proruského“, a pro Moldávii možná přirozenějšího směřování.

Rumunsko odmítlo možnost účastnit se řešení konfliktu. Přijalo roli komentátora a kritika. Rumunské síly, které toužily po připojení Moldávie, tedy i po účasti v konfliktu, byly (a jsou dodnes) příliš slabé.⁵⁰ Ze strany Podněstří sice zaznělo podezření, že moldavská policie a armáda je zásobována z Rumunska zbraněmi, materiálem i dobrovolníky, ale rumunská vláda to vždy popírala. Je možné, že se něco podobného dělo, ale pokud ano, pak ve velmi malém měřítku. Ani v Moldávii samotné totiž neměli přívrženci těsnějších vztahů s Rumunskem převahu.

V této době se tedy jednalo o vnitřní moldavský spor, do kterého nikdo zvenčí významně nezasahoval. Podněstří bylo podporováno Ruskem, ale spíš jednotlivými politiky či vojenskými dobrovolníky než celkovou politikou státu. Ta totiž v té době teprve vznikala a musela se potýkat s mnohem závažnějšími a krvavějšími konflikty. Podpora se tak projevovala např. založením podněsterského centra v rámci Ruské centrální banky v únoru 1992. Díky tomuto kroku mohly podněsterské podniky obcházet Moldavskou centrální

---

⁴⁸ Mardarovići, I., NATO and the security in the Eastern countries during transition times (Final Report), NATO Research Fellowships Programme 2000/2002, Chisinau, 2002, s.10.

⁴⁹ Dima, N., The Moldavian-Dnestr Republic: A geo-political game, in The Journal of Social, Political, and Economic Studies, Vol.24, Iss. 1; pg. 37-64, Washington, Spring 1999, s.10.

⁵⁰ Tyto síly reprezentuje Strana velkého Rumunska (Partidul România Mare). Názorný vhled do rumunského radikálního nacionalismu nabízí web romanism.net.

banku při finančním kontaktu se zahraničím. Rusko také podporovalo Podněstří materiálně.⁵¹ Rozhodujícím se ruský vliv ukázal až při ukončení války.

Válka také jednoznačně ukázala odlišné vnímání konfliktu východním a západním světem. Zatímco podněsterská a ruská literatura hodnotí moldavské vojenské akce jako agresi Moldávie vůči PMR, západní autoři ji vnímají jako snahu omezit ruský vliv v oblasti a legální snahu zabezpečit kontrolu nad vlastním územím. Naopak podněsterskou vojenskou činnost vnímají v Tiraspolu a Moskvě jako čistě obrannou, zatímco v Kišiněvě a na Západě je přijímána jako projev ruské rozpínavosti a neochoty přijmout samostatnost Moldávie.⁵²

9. Poválečné mlčení

Válka skončila patem. Ukázalo se, že ozbrojený konflikt situaci plně nevyřeší, a politikům tedy nezbylo, než usednout k jednacímu stolu. To nebylo s čerstvou vzpomínkou na prolitou krev lehké. Rozhovory o statusu Podněstří začaly mezi Kišiněvem a Tiraspolem na konci roku 1992. Jejich prostředníkem se stalo Rusko.⁵³

K Rusku se brzy připojila Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE)⁵⁴. 4.2.1993 byla ustavena její mise v Moldávii. Jejím cílem bylo „asistovat vyjednávání o trvalém řešení podněsterského konfliktu, upevnit suverenitu a nezávislost Moldavské republiky a dosáhnout porozumění ve věci zvláštního statusu podněsterského regionu“⁵⁵ Svou pobočku v Kišiněvě otevřela v dubnu 1993, v Tiraspolu pak v únoru 1995.

Rusko mezitím vyvíjelo silný tlak na Moldávii, aby vstoupila do nově vzniklého Společenství nezávislých států (SNS). Jako ústupek Moldávii s cílem

---

⁵¹ Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria, ICG Europe Report N°157 Chisinau/Brussels, 17 June 2004, s.4.

⁵² Mardarovič, I., NATO and the security in the Eastern countries during transition times (Final Report), NATO Research Fellowships Programme 2000/2002, Chisinau, 2002, s.10.

⁵³ Кожокин, Е.М. (ed.), Республика Молдова: Современные тенденции развития, РИСИ, Москва, 2004, s.381.

⁵⁴ Do 1.1.1995 se organizace jmenovala Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě.

⁵⁵ <http://www.osce.org/moldova/13173.html>, staženo 26.3.2009.

ji do Společenství nalákat vydal v březnu 1993 prezident Jelcin dekret, kterým přerušoval oficiální styky s PMR. Na moldavský parlament to však nezapůsobilo a vstup do SNS odmítl. Ruskou reakcí bylo zavedení vysokých cel na import zboží z Moldávie v srpnu 1993. Vstup Moldávie do SNS pak schválil až nový parlament v únoru 1994. V něm již byla Lidová fronta zastoupena minimálně, absolutní většinou nyní disponovala Demokratická rolnická strana. Její vztah k Rusku nebyl tak nepřátelský.⁵⁶

V první polovině roku 1993 se také objevily první návrhy na budoucí uspořádání. Podněsterská strana předložila Návrh smlouvy o rozdělení moci v rámci Moldavské konfederace. Podněstří a Moldávie měly být rovnoprávnými nezávislými státy, subjekty mezinárodního práva, které by spojovalo jednotné členství v SNS. Moldavský parlament naopak navrhl zákon O zvláštním statusu pro Podněstří v rámci Moldávie.⁵⁷ Ani jeden z návrhů nebyl pro druhou stranu přijatelný.

V říjnu 1993 proběhla v Moskvě krize způsobená konfliktem parlamentu s prezidentem Jelcinem. Podněsterské vedení se v tomto sporu postavilo na stranu parlamentu, což značně oslabilo Jelcinovy sympatie pro představitele PMR. Obyvatelé Podněstří byli však nadále vnímáni jako spoluobčané v nouzi. Mnoho ruských politiků nesdílelo Jelcinovo rozhořčení, a vztahy Tiraspolu s Moskvou na nejrůznějších úrovních tak nebyly zásadně poškozeny.

V listopadu 1993 přijala Mise OBSE v Moldávii zprávu č. 13, která předznamenala všechna budoucí jednání. Konstatuje v ní, že „v Podněstří nemůže být úspěšně vládnuto v rámci centralizovaného státu. Na druhé straně /Podněstří/ nemůže doufat v mezinárodní uznání nebo konfederalizaci Moldávie, o což usilovalo jeho vedení.“⁵⁸ Výhodiskem byl návrh na vytvoření speciálního regionu v rámci Moldávie. Návrh předpokládá existenci jednotného ekonomického, společenského a právního prostoru, uplatnění principu

---

⁵⁶ Moldova: Regional Tensions Over Transnistria, ICG Europe Report N°157 Chisinau/Brussels, 17 June 2004, s.4.

⁵⁷ Vahl, M., Emerson, M., Moldova and the Transnistrian Conflict, 2004, s.10.

⁵⁸ Report No.13 by the CSCE Mission to Moldova, 13 November 1993, s.1, ke stažení na http://www.osce.org/documents/mm/1993/11/454_en.pdf.

subsidiarity, upřednostňujícího lokální jurisdikce tam, kde není nutné rozhodnutí z centra a vzájemnou důvěru.

Všechny časově následující návrhy předpokládaly zachování moldavské teritoriální integrity a poskytnutí autonomie pro Podněstří. Míra této autonomie je však sporným bodem, na kterém se doposud strany konfliktu nedokázaly shodnout.

10. Politická proměna Moldávie

Odchod nacionalistické a radikální Lidové fronty Moldávie z pozice hlavního politického hráče v Moldávii ve volbách v únoru roku 1994 se ukázal jako přelomový. V tomto roce země vstoupila do SNS, do programu NATO Partnerství pro mír a podepsala Dohodu o partnerství a spolupráci s EU⁵⁹. O rok později se stala členem Rady Evropy.

V březnu 1994 bylo v Moldávii provedeno referendum, které mělo zjistit podporu sjednocení země s Rumunskem. Pouze 5% voličů se k takovému návrhu vyjádřilo kladně.⁶⁰ Moldavský parlament také změnil v červnu 1994 hymnu. Od roku 1991 jí byla hymna Rumunska, kterou nyní nahradila zhudebněná báseň domácího původu.⁶¹ Bylo tedy jasné, že argument hrozby spojení s Rumunskem a následného národnostního útlaku slovanského obyvatelstva s odchodem Lidové fronty zmizel. Podněsterské vedení jej však dále používalo jako prostředek domácí propagandy.

Další důležitou změnou bylo přijetí nové Ústavy Moldávie dne 28.7.1994. Hned v prvním článku se píše, že „Moldavská republika je suverénním, nezávislým, unitárním a nedělitelným státem.“ V článku 110 je uvedeno, že „oblasti na levém břehu Dněstru mohou nabýt speciálních forem a podmínek autonomie v souladu se speciálním statutem přijatým zvláštním zákonem.“

⁵⁹ Dohoda vstoupila v platnost až 1.7.1998.

⁶⁰ Kūchler, F., *The Role of the European Union in Moldova's Transnistria Conflict*, Centre of International Studies/Institute of Continuing Education, University of Cambridge, 2007, s.23.

⁶¹ Waters, T.R.W., *Security Concerns in Post-Soviet Moldova*, Conflict Studies research Centre, April 2001, s.11.

Následující článek potom vymezuje „autonomní teritoriální jednotku Gagauzsko“ a její pravomoci.⁶² Zatímco s Gagauzy se prostřednictvím jednání podařilo najít formu autonomie⁶³ přijatelnou pro obě strany, v případě Podněstří se k obdobnému výsledku nedospělo. Možnost autonomie v rámci unitárního moldavského státu pro obyvatele tohoto regionu byla, na rozdíl od Gagauzů, nepřijatelná. Další důvody, proč toto řešení PMR odmítla, představovaly mimo jiné ústavní čl. 12 stanovující jednotnou státní symboliku pro celé území státu a čl. 13, který uvádí, že „jediným státním jazykem je moldavský jazyk“. V něm se dále píše, že „stát uznává a chrání právo na zachování, rozvoj a fungování ruského a dalších jazyků, užívaných na teritoriu země.“⁶⁴ Takový status pro ruštinu a ukrajinštinu byl však pro podněsterské vedení nedostatečný.

Ústava rovněž ve čl. 11 stanovila, že „Moldavská republika vyhláší svou stálou neutralitu“ a „nepovoluje umístění vojenských jednotek jiného státu na svém území.“⁶⁵ Tím se stav, ve kterém se země nacházela, charakterizovaný přítomností ruských jednotek, stal protiústavním. Moldávie dala jasně najevo, že stažení vojsk Ruské federace je pro ni jednou z hlavních priorit. PMR naopak po nedávné zkušenosti války chápala ruskou vojenskou přítomnost jako garanci své nezávislosti a stala se horlivějším odpůrcem stažení vojsk než Rusko samo.

11. Začátek oficiálního jednání

Změna politické scény v Moldávii umožnila překonání nevraživosti a začátek nadějně vypadajícího procesu rozhovorů o budoucím uspořádání. V březnu a dubnu 1994 přijel na několik návštěv do oblasti vyslanec ruského prezidenta Jelcina.⁶⁶ Po několika schůzkách s představiteli obou stran i OBSE dosáhl

---

⁶² Constituția Republicii Moldova, ke stažení na <http://www.parlament.md/legalfoundation/constitution/>.

⁶³ Do Komratu, správního střediska Gagauzská dokonce přijela delegace rumunských Maďarů aby zjistila možnosti aplikace podobného řešení v Rumunsku. Viz Kaufman, S., Bowers, S., Transnational dimensions of the transnistrian conflict, in Nationalities Papers. Abingdon, March 1998, Vol.26, Iss.1, pp.129-147, s.139.

⁶⁴ Constituția Republicii Moldova.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Transdniestrian Conflict. Origins and Main Issues. Based on the Background Paper “The Transdniestrian Conflict in Moldova: Origins and Main Issues”, Vienna, CSCE Conflict Prevention Centre, 10 June 1994, s.5.

konkrétního výsledku. Tím byl první poválečný dokument přijatý oběma stranami, totiž Oznámení vůdců Moldávie a Podněstří. Podepsali jej M.Snegur a I.Smirnov v přítomnosti představitele Mise OBSE a zplnomocněného představitele prezidenta Ruské federace 28.4.1994 v obci Parcani. Zavázali se v něm řešit všechny rozpory v souladu s vůlí všeho lidu a „vycházet při tom z existujících společenských, ekonomických a politických reálií.“⁶⁷ V té době již existovala fakticky nezávisle fungující PMR, Podněšťané si tedy tuto část dohody mohli vysvětlovat jako potvrzení tohoto stavu.

Dále se v dohodě mluvilo o eliminaci použití síly v řešení konfliktu, o potvrzení role Ruska a OBSE jako prostředníků konfliktu a o tom, že je třeba okamžitě začít rozhovory o budoucím uspořádání v regionu. Strany se zároveň zavázaly „odstranit všechny překážky bránící normální existenci hospodářsko-ekonomických a sociálně-kulturních vztahů“.⁶⁸ Otázkou však zůstává, co je Otázkou však zůstává, co je možno chápat jako „normální vztahy“.

Tato část dohody mohla být tedy chápána jako povinnost podněsterských autorit omezit vlastní snahy v těchto oblastech včetně hranice mezi PMR a zbytkem Moldávie a vrátit se do stavu před konfliktem. Hraniční přechody zde byly ustaveny již v roce 1992. Kontrolu na nich prováděli, a dodnes provádějí, podněsterští pohraničníci, vojáci a celníci na jedné straně a moldavští policisté na straně druhé. Moldavská pohraniční stráž ani celní služba zde být nemůže, protože by tím Moldávie uznala existenci hranice, a tedy i PMR. a vrátit se do stavu před konfliktem.

Dohoda byla hlavně projevem dobré vůle a snahou překonat vzájemnou poválečnou nedůvěru i nevraživost a zasednout k jednacímu stolu. Jinak však byla souborem vágních deklarácí, které mohly být (a také byly) chápány a vykládány různě. Zároveň obě strany přijaly Rusko a OBSE jako prostředníky konfliktu.

---

⁶⁷ Заявление руководителей Молдовы и Приднестровья.

⁶⁸ Ibid.

12. Spor o armádu

Jednou z hlavních priorit nového moldavského vedení bylo stažení ruských vojsk z území státu. Po skončení války zde bylo v rámci 14.armády dislokováno asi 9250 mužů s těžkou technikou včetně stovky tanků.⁶⁹ jimž velel radikální A.Lebed'. Tento počet se do roku 1994 snížil na asi 5000 osob.⁷⁰ To ze 14.armády stále dělalo nejsilnější formaci v regionu.

Dohoda o stahování vojenských jednotek byla uzavřena mezi Moldávií a Ruskem v říjnu 1994. Podepsali ji premiéři obou zemí a Rusko se v ní zavázalo stáhnout svá vojska, která nebyla součástí mírových jednotek, do tří let. Tento závazek byl však už v samé dohodě zpochybněn, protože Rusko si v ní prosadilo, že stahování bude vázáno na politické řešení konfliktu. Strany v následujících letech sice jednaly a dospěly i k mnohým dohodám, ale celkové řešení nalezeno nebylo, a tak se ruská vojska nemusela stahovat. Dohodu navíc ani neratifikovala ruská Duma, pro Smirnova byla také nepřijatelná, a generál Lebed' se dokonce vyjádřil, že taková dohoda je zločin.⁷¹

Rusko přesto v následujícím roce se stahováním vojsk a jejich reorganizací začalo, a to hlavně z finančních důvodů. Vydržovat v regionu tak silnou armádu bylo drahé a nebylo to už ani nutné. Do konce desetiletí zde působilo už jen kolem 2500 vojáků. Hned v roce 1995 byl odvolán A. Lebed' a 14.armáda byla přejmenována na Operační skupinu ruských sil (OGRS).⁷² V Podněstří bylo k této otázce provedeno v březnu 1995 referendum a v něm 90,9% občanů při 68,7% účasti stažení vojsk odmítlo.⁷³

Velkým problémem byly také sklady lehkých zbraní. Ty jsou v Podněstří ohromné, obsahují však z velké části zbraně staré, již těžko použitelné, a proto neprodejně. Moldávie i Západ tlačily na Rusko, aby je buď odvezlo, nebo

⁶⁹ Moldova: No Quick Fix, ICG Europe Report N°147, Chisinau, 12 August 2003, s.4.

⁷⁰ Vahl, M., Emerson, M., Moldova and the Transnistrian Conflict, 2004, s.8.

⁷¹ Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria, ICG Europe Report N°157 Chisinau/Brussels, 17 June 2004, s.6.

⁷² Vahl, M., Emerson, M., Moldova and the Transnistrian Conflict, 2004, s.8.

⁷³ Волкова, А.З., Референдумы в Приднестровской Молдавской Республике (1989-2003 гг.), Тирасполь, 2005, s.133.

zničilo. Převážet takové zbraně je vzhledem k jejich technickému stavu velmi nebezpečné. Zničit je by zase bylo velmi drahé, a tak jsou podněsterské sklady dodnes plné nebezpečné munice a nikdo neví, co si s ní počít.

Zásadním v jednání o odchodu ruských vojsk byl summit OBSE v Istanbulu v roce 1999. Zde se starý a unavený Jelcin zavázal stáhnout do dvou let všechny ruské vojáky i techniku. Tento závazek se však brzy ukázal jako nereálný. Jak již bylo řečeno, zlikvidovat ohromné sklady zbraní bylo příliš drahé a náročné a navíc nemohly v zemi dost dobře zůstat bez vojenské kontroly. Tu Rusové nechtěli svěřit podněsterským silám. To byl první důvod, proč zde alespoň nějaký kontingent musel zůstat. Druhým důvodem pak byl tlak podněsterského vedení, které nechtělo nechat odejít sílu, kterou právem považovalo za garanta své faktické nezávislosti. Posledním důvodem byl nástup Vladimira Putina do prezidentského úřadu a počátek nového, mnohem sebejistějšího zahraničněpolitického kurzu Moskvy. Ruští diplomaté si tak našli kličku, jak se stahování vyhnout: považují dohodu z Istanbulu jen za doporučení, z čehož vyplývá, že Rusko není povinno svá vojska stáhnout.⁷⁴ Navíc začali osud tohoto kontingentu vázat na širší platformu smluv o zbrojení. Do roku 2003 se nicméně počet ruských vojáků v regionu snížil na přibližně 1600.⁷⁵

13. Období podepisování dohod (1995-1998)

Nejintenzivnější jednání probíhala od léta 1995. Dne 5.7. toho roku podepsali v Tiraspolu M.Snegur a I.Smirnov v přítomnosti zástupce Mise OBSE a představitele Ruska Dohodu o podpoře míru a garancích bezpečnosti mezi Moldavskou republikou a Podněstřím. V ní přijaly obě strany závazky nepoužívat proti sobě vojenskou sílu ani politické a ekonomické tlaky a nevstupovat do aliancí namířených proti druhé straně. Zároveň požádaly Rusko, Ukrajinu a OBSE aby působili jako garanti jednání.⁷⁶

---

⁷⁴ Rozhovor autora s T.S.Guzenkovou, expertkou RISS na podněsterský konflikt, 27.11.2007, Moskva.

⁷⁵ Vahl, M., Emerson, M., Moldova and the Transnistrian Conflict, 2004, s.8.

⁷⁶ Соглашение о поддержании мира и гарантиях безопасности между РМ и Приднестровьем.

Tím do konfliktu vstoupila Ukrajina jako třetí prostředník. Tento stát se samozřejmě účastnil mnohých jednání už dříve, hlavně v době války roku 1992, která se odehrávala přímo na jeho hranici. Navíc měla Ukrajina analogické problémy se separatisty podporovanými Ruskem (Krym) i s nevyjasněnou ruskou vojenskou přítomností (Černomořská flotila). V Podněstří také žije mnoho lidí ukrajinské národnosti, kteří později přijali i ukrajinské občanství. Po uzavření moskevské mírové dohody z léta 1992 se však Ukrajina z konfliktu stáhla. V roce 1994 se zde prezidentem stal Leonid Kučma, Ukrajina se stejně jako Moldávie připojila k Partnerství pro mír s NATO a v listopadu 1994 s Moldávií podepsala dohodu, která potvrzovala, že země vůči sobě nemají územní nároky.⁷⁷ Od roku 1995 se tedy stala plnohodnotným prostředníkem po boku Ruska a OBSE. Její pozice byla většinou ve shodě s pozicí OBSE – Ukrajina tedy upřednostnila snahu o dosažení federativního řešení.

Na zmíněnou dohodu navázalo Společné prohlášení prezidentů Ruska, Moldávie a Ukrajiny o brzkém politickém vyřešení podněsterského konfliktu, které podepsali prezidenti Jelcin, Snegur a Kučma 19.1.1996 v Moskvě. V něm se jmenovaní politici zavázali udělat vše pro to, aby našli zvláštní status pro Podněstří v rámci jednotné a teritoriálně celistvé Moldávie.⁷⁸

Ani ne za měsíc, 7.2.1996 podepsali v Tiraspolu vyslanci Moldávie a PMR při účasti poslů z Ruska, Ukrajiny a OBSE dohodu, která jednotu Moldávie významně nabourávala. Bylo jí Protokolární rozhodnutí o vyřešení problémů vzniklých v oblasti činnosti celních služeb Moldávie a Podněstří. Hlavním bodem tohoto dokumentu bylo přiznání existence zvláštního celního úřadu PMR. Podněsterští celníci dostali vlastní celní razítko a vývoz z Podněstří a dovoz do něj se tak již nemusel clít v Kišiněvě. Na moldavsko-podněsterské hranici měly být celnice naopak odstraněny a na hranici s Ukrajinou měli moldavští a podněsterští celníci spolupracovat.⁷⁹ Změny na hranicích se nakonec

⁷⁷ Waters, T.R.W., Security Concerns in Post-Soviet Moldova, Conflict Studies research Centre, April 2001, s.3.

⁷⁸ Совместное заявление президентов РФ, РМ и Украины о скорейшем политическом урегулировании приднестровского конфликта.

⁷⁹ Протокольное решение по разрешению возникших проблем в области деятельности таможенных служб РМ и Приднестровья.

neuskutečnily a PMR tedy získala další atribut nezávislosti, samostatnou celní politiku, včetně svých celníků nezávislých na druhých zemích a umístěných po celé délce hranice Podněstří.

11.3.1996 potom v Tiraspolu Snegur a Smirnov za přítomnosti představitelů Ruska, Ukrajiny a OBSE podepsali Protokol odsouhlasených otázek, dokument, v němž Moldávie maximálně ustoupila. Bylo v něm stanoveno, že Podněstří přijímá ústavu, může přijímat zákony a normativní akty a má svou státní symboliku. Dále mu bylo přiznáno právo rozhodovat o ekonomickém, sociálním a kulturním rozvoji obyvatel žijících na jeho území, i právo navazovat mezinárodní vztahy v ekonomické, vědeckotechnické a kulturní oblasti. Na území Podněstří uznala Moldávie fungování tří oficiálních jazyků (moldavština, ruština, ukrajinština).⁸⁰ Tato dohoda pak byla znovu potvrzena v Memorandu o základech normalizace vztahů mezi Moldavskou republikou a Podněstřím podepsaném 8.5.1997 v Moskvě novým moldavským prezidentem Petru Lučinskim a prezidenty Smirnovem, Jelcinem a Kučmou v přítomnosti vyslance OBSE. Největší podíl na jeho podpisu měl ruský ministr zahraničí Jevgenij Primakov, proto se dokument někdy také nazývá Primakovovo memorandum. Lučinski si po svém zvolení v lednu 1995 prosadil, aby v něm bylo také uvedeno, že základem vztahů stran je společný stát v hranicích z ledna 1990.⁸¹ Tento dokument se na dlouhou dobu stal základem všech budoucích jednání.

PMR tak dosáhla maximálního úspěchu, přesto však vnímala následující dohody jako kompromis ze své strany, protože ustoupila z požadavku plné nezávislosti a suverenity, který byl dokonce zakotven v nové podněsterské ústavě (tu Podněstřané přijali 24.12.1995 v referendu).⁸² Moldávie ustoupila až na samý kraj svých možností, dalším krokem již mohlo být snad jen uznání nezávislé PMR. Podpisem dohod s Podněstřím jako se sobě rovným partnerem, z nichž mnohé byly v rozporu také s moldavskou ústavou, (z nichž mnohé byly v rozporu také s moldavskou ústavou), uznala vlastně Moldávie jeho status

⁸⁰ Протокол согласованных вопросов.

⁸¹ Меморандум об основах нормализации отношении между Республикой Молдова и Приднестровьем.

⁸² Бабнлунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003, s.168.

jakožto státu.⁸³ Hlavním problémem Memoranda však bylo, že na pravém břehu Dněstru vnímali jako jeho nejdůležitější část konstatování o společném státu, tedy uznání teritoriální celistvosti Moldávie, zatímco na levém břehu byly jako nejdůležitější přijaty body, které dávaly PMR rozsáhlé pravomoci.⁸⁴ Termín společný stát (общее государство, common state)⁸⁵, ve kterém spolu měly obě strany nadále fungovat, zůstal bez definice, o které by panovala oboustranná shoda.

OBSE poté připravila návrh na rozdělení pravomocí v rámci společného státu, ale ten nebyl přijat podněsterskou stranou, která vytvořila vlastní návrh, nepřijatelný naopak pro Moldávii. Série jednání však uspěla v jiných tématech a vedla k dohodám podepsaným v Oděse 20.3.1998. Zde se Moldávie a Podněstří zavázaly k několika krokům:

1) Snížit do dvou měsíců počet svých vojáků v mírových jednotkách na přibližně 500 mužů z každé strany a zaměnit jejich stálé posty mobilními hlídkami a přizvat také Ukrajinu k účasti v mírových jednotkách.

2) Postupně rušit vzájemné hraniční přechody, usnadnit tak pohyb osob zboží a služeb přes Dněstr a opravit také dva mosty přes řeku (jeden u Dubossar, druhý u obce Gura-Bykului).

3) Aktivně napomáhat brzkému odvozu ruského zbraňového arzenálu (Ukrajina se zavázala umožnit jeho tranzit přes své území).

4) Ustanovit do měsíce společnou skupinu pro boj s organizovaným zločinem, obchodem s narkotiky a zbraněmi.

5) Zdržet se propagandy a objektivně informovat o procesu rozhovorů.

6) Zřídit společné programy na podporu investic, průmyslu, energetiky a odstraňování ekologických škod.⁸⁶

Zároveň byl podepsán druhý dokument, který konstatoval, že oproti pokroku v mnohých oblastech dochází k selhávání v jednání o klíčovém bodu, tedy

⁸³ Mardarovici, I., NATO and the security in the Eastern countries during transition times (Final Report), NATO Research Fellowships Programme 2000/2002, Chisinau, 2002, s.16.

⁸⁴ Vahl, M., Emerson, M., Moldova and the Transnistrian Conflict, 2004, s.11.

⁸⁵ K tématu společného státu více viz. Williams A., States, Borders and the Idea of the 'Common State': The Case of Moldova, 1992 – 2002, in International Relations, Vol.18, No.3, pp.345-359, 2004.

⁸⁶ Солашение о мерах доверия и развития контактов между Республикой Молдова и Приднестровьем.

hledání trvale udržitelného a pro obě strany přijatelného statusu Podněstří, jinými slovy v jednání o rozdělení konkrétních pravomocí mezi Kišiněv a Tiraspol a naplnění pojmu společný stát. Důraz zde byl kladen na prohloubení důvěry a spolupráce mezi stranami.⁸⁷ Oba dokumenty podepsali prezidenti Lučinski, Smirnov a Kučma, ruský premiér Černomyrdin a hlava mise OBSE Evans.

Jen malou část obsahu oděských dohod se podařilo uskutečnit. Počty mírových sil se snížily, ale Ukrajina zůstala pouze pozorovatelem. Hranice na Dněstru zůstala nezměněna a ruské zbraně byly odváženy jen velmi pomalu. Na společném boji proti organizovanému zločinu neměl nikdo velký zájem, objektivní informační politika byla v podmínkách nedůvěry a naprosté neshody v základní otázce také nemožná. Společná hospodářská aktivita byla ve chvíli, kdy ekonomiky na obou březích ovládaly konkurenční struktury propojené se svými politiky, také jen těžko představitelná. Bylo stále jasnější, že jednání a podepisování společných dokumentů berou politici více jako nezávaznou hru pro okolní svět než jako seriózní pokus o nalezení trvale udržitelného řešení. Základní nepřekonatelná neshoda panovala v tom, že Tiraspol trval na principu konfederace rovných partnerů, zatímco Kišiněv na autonomii pro Levobřeží, tedy nerovném uspořádání.⁸⁸ Moldavští politici chtěli získat kontrolu nad podniky v Podněstří, což bylo pro podněsterské vedení zcela nepřijatelné. Stále více se tak ukazovalo, že hlavní příčinou neřešitelnosti konfliktu nejsou národnostní nebo jazykové otázky, ideje či zahraničněpolitická orientace, ale prostý boj o kontrolu majetku a ekonomiky.

---

⁸⁷ Протокол о некоторых первоочередных шагах по активизации политического урегулирования приднестровской проблемы.

⁸⁸ Кожокин, Е.М. (ed.), Республика Молдова: Современные тенденции развития, РИСИ, Москва, 2004, s.402.

14. Vnitropolitické změny v zemích účastnících se konfliktu

14. 1. Podněstří

Mezitím PMR dále upevňovala svou faktickou nezávislost. 17.8.1994 zavedla vlastní měnu, podněsterský rubl (do té doby se zde platilo starými sovětskými okolkovanými rubly⁸⁹) a založila svou vlastní centrální banku. Vzhledem k tomu, že PMR nedisponovala tiskárnou cenných papírů ani nemohla razit mince, musela peníze dovážet nejprve z Německa, poté z Polska.⁹⁰ Od roku 2005 již svou měnu produkuje sama.⁹¹

24.12.1995 byla v referendu přijata nová podněsterská ústava (pro ni hlasovalo 81,8% voličů při účasti 58,2%⁹²). Podle ní byla PMR suverénním, nezávislým, demokratickým a právním státem.⁹³ Ústava také posouvala podněsterský politický systém od parlamentního k prezidentskému. Tento posun byl dokonán úpravami ústavy z roku 2000, které také umožnily prezidentu kandidovat na neomezený počet období. V referendu roku 1995 zároveň lidé souhlasili se vstupem Podněstří do SNS.

22.12.1996 byl znovuzvolen prezidentem republiky na druhé pětileté období I.Smirnov. Zajímavý byl jeho inaugurační projev, ve kterém řekl: „Posílíme nezávislost dosaženou přes všechny obtíže a budeme ji bránit krví /.../ Podněstří fakticky existuje, taková je realita.“⁹⁴ Tady se nám zcela zřetelně ukazuje neslučitelnost toho, co Smirnov říkal domácím publiku, s tím, co podepisoval na jednáních s Moldavany. Je tedy patrné, proč byly všechny dohody nenaplnitelnou utopií. Podněsterský režim byl ve vyjednávání v ofenzivě a moldavská strana mu ustupovala, čímž postupně legalizovala faktický stav.

⁸⁹ Na začátku 90.let proběhla v Podněstří rychlá inflace, lidé tak dostávali hromady sovětských bankovek a hromady kolků. Mnoho času pak trávili lepením kolků na bankovky.

⁹⁰ King, Ch., The Benefits of Ethnic War. Understanding Eurasia's Unrecognized States, in World Politics No 53, July 2001, s. 524–52, s.538.

⁹¹ <http://www.cbpmr.net/?id=33&lang=ru>, staženo 10.4.2009.

⁹² Волкова, А.З., Референдумы в Приднестровской Молдавской Республике (1989-2003 гг.), Тирасполь, 2005, s.148.

⁹³ Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорииков, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003, s.168.

⁹⁴ Waters, T.R.W., Security Concerns in Post-Soviet Moldova, Conflict Studies research Centre, April 2001, s.12.

Tiraspol již vlastně nemohl v případě vyřešení na základě teritoriální celistvosti Moldávie nic získat. Jediným přínosem by byla legalizace všech podněsterských aktivit, a tedy výrazné zjednodušení života lidí. Stejný přínos by však mělo i uznání podněsterské nezávislosti. Vedení v Tiraspolu tak spíš hrálo s Kišiněvem (i garanty konfliktu) hru a udržovalo jeho naději na získání kontroly nad nejprůmyslovější a nejbohatší oblastí Moldávie.

V prosinci 2001 se v Podněstří uskutečnily další prezidentské volby. V nich získal 80% hlasů dosavadní prezident Smirnov. Jeho protikandidáty byli bývalý starosta Bender Tom Zenovič a sociálně demokratický kandidát Alexandr Radčenko. Oba byli ochotni v rozhovorech s Moldávií mnohem více ustupovat, získali však pouze po pěti procentech hlasů.

Struktura podněsterských institucí byla 12.6.2002 završena vytvořením podněsterského ústavního soudu.

14. 2. Moldávie

V Moldávii se v této době odehrály významné změny. Na konci roku 1996 porazil P.Lučinski ve druhém kole přímé prezidentské volby dosavadního prezidenta Snegura. Lučinski je starý komunista, v letech 1989-1991 předseda Komunistické strany Moldávie - zdálo se, že tedy bude mít k Podněšťanům blíž. Ekonomická situace země byla velmi špatná a dále se zhoršovala, a v parlamentních volbách na jaře 1998 tak většinu hlasů získala Strana komunistů Moldávie Vladimira Voronina. Nebyla to však většina absolutní (40 křesel ve 101 členném parlamentu), a tak značně nestabilní vlády (za tříleté období se vystřídaly tři) sestavovaly tři další parlamentní strany. Politická situace zde tedy byla velmi nepřehledná, což samozřejmě nepřispívalo k oživení chátrající ekonomiky. Stabilizaci přinesl až rok 2001, kdy v předčasných volbách drtivě zvítězili komunisté (71 křeslo v parlamentu) a prezidentem byl (tentokrát již parlamentem) zvolen jejich předseda Voronin. Období prezidentství Petru Lučinského je tak charakterizováno politickou nestabilitou a defenzivním

postavením ve vyjednáváních.

Důležité je blíže se podívat na moldavské komunisty. Tato strana nemá s komunismem téměř nic společného. Jejich program hlásá především evropskou Moldávii a tržní hospodářství.⁹⁵ Proevropské směřování této strany je dáno hlavně podněsterským konfliktem. V něm je Západ tím, kdo hájí moldavská stanoviska proti stanoviskům podněsterským; ta jsou hájena Ruskem.

Slovo komunistický v názvu je tedy ponecháno zřejmě hlavně proto, že na dobu před rozpadem SSSR lidé vzpomínají s nostalgií. Tehdy sem přicházeli z celého Svazu za lepším životem, na začátku nového tisíciletí již hromadně odcházeli.

V roce 1997 zahájila Moldávie spolupráci s Ukrajinou, Ázerbajdžánem a Gruzii v rámci společenství GUAM. K němu se mezi lety 1999 a 2005 přidal i Uzbekistán. Motivací k takové spolupráci bylo hlavně to, že se všechny zúčastněné země potýkaly se separatismem. Kromě setkání, na která ani většinou nejezdili představitelé všech zemí, však GUAM nic významného nepřinesl, a dnes je tak jednou z organizací, které nominálně fungují jen proto, že nebyly zrušeny.⁹⁶

14. 3. Rusko

V Rusku byl zlomem rok 1999, kdy se země vypořádala s ekonomickou krizí a pod novým Putinovým vedením mnohem sebevědoměji a ostřeji vstoupila do nového milénia. Rusko mělo čím dál větší zájem na vyřešení konfliktu, a to ze dvou hlavních důvodů. Bylo jasné, že NATO se blíží k ruským hranicím, v zájmu Moskvy tedy bylo hledat takové řešení, které by zvrátilo moldavské prozápadní směřování. V Moldávii a Podněstří navíc stále žilo asi půl milionu Rusů. Starost o ně byla pro mnoho politiků v Moskvě velmi důležitá.⁹⁷ Zesílený ruský tlak na řešení, vyjádřený v roce 2003 tzv. Kozakovým memorandem (viz

⁹⁵ <http://www.pcrm.md/main/index.php?action=program>, staženo 16.4.2009.

⁹⁶ O stavu organizace svědčí i stav jejích stránek. Viz. <http://www.guam.org.ua/en.phtml>.

⁹⁷ Кожокин, Е.М. (ed.), Республика Молдова: Современные тенденции развития, РИСИ, Москва, 2004, s.403.

níže), však také nevedl k cíli.

V roce 2002 byla také v ruské Státní Dumě zrušena stálá komise pro Podněstří. Tiraspol tak ztratil v Moskvě silnou lobby.

15. Jednání ze setrvačnosti

Po oděských dohodách se politici dále scházeli v naději, že najdou nějaké řešení. Podepisovali však dokumenty s čím dál vágnějším obsahem. V Kyjevě se v červenci 1999 Lučinski se Smirnovem v přítomnosti garantů shodli na tom, že budou udržovat své vztahy na základě společných hranic, společného ekonomického, právního, obranného a sociálního prostoru.⁹⁸ To byla v dané chvíli samozřejmě utopie. Všechny uvedené oblasti fungovaly zcela odděleně a Tiraspol se tohoto stavu nehodlal vzdát.

V březnu 2000 se pak sešli předsedové moldavského parlamentu a podněsterského nejvyššího sovětu Dmitrij Djakov a Grigorij Marakuca. Ti se shodli na tom, že je třeba informovat se navzájem o zákonodárné činnosti obou institucí a navázat těsnější vztahy.⁹⁹ I to se později ukázalo jako prázdná formulace.

V dubnu 2001 se poprvé sešel nový moldavský prezident Voronin se svým podněsterským protějškem a několik dní poté podepsali další dokument. V něm se shodli na principu rovnosti stran ve vyjednávání. Dále souhlasili s tím, že pro zlepšení života lidí je nutné vyřešit celní a daňové otázky, hlavně odstranit celnice na moldavsko podněsterské hranici. Za důležitou také označili spolupráci v otázce podpory zahraničních investic. Nakonec oznámili, že se budou zabývat otázkou vstupu Moldávie do vznikajícího rusko-běloruského svazu.¹⁰⁰ Opět šlo pouze o nenaplněné proklamace.

Na podzim 2001 změnila Moldávie svou celní politiku a přestala uznávat

---

⁹⁸ Совместное заявление участников киевской встречи по вопросам нормализации отношений между Республикой Молдова и Приднестровьем.

⁹⁹ Соглашение о сотрудничестве между Парламентом Республики Молдова и Верховным Советом Приднестровья.

¹⁰⁰ Совместное заявление руководителей Республики Молдова и Приднестровья.

podněsterská celní razítka, což učinilo zahraniční obchod Podněstří o mnoho složitějším. Tiraspol to nazval ekonomickou blokádou a přestal se účastnit jednání ve formátu, který do té doby fungoval. Bylo jasné, že možnosti se vyčerpaly a že obě strany již jen stále opakují svá stanoviska. Ta byla od sebe tak daleko, že kompromis nebyl reálný. Tato stanoviska byla znovu vyjádřena v letech 2000 a 2002, kdy strany konfliktu představily své návrhy na budoucí uspořádání moldavského státu.

Podněsterský návrh vycházel z Memoranda podepsaného v květnu 1997 a dohod z Oděsy (viz výše). Společný stát se měl skládat ze dvou rovnoprávných subjektů, tedy Moldávie a Podněstří. Oba subjekty měly mít vlastní soudní, výkonnou a zákonodárnou moc, orgány společného státu měly přijímat rozhodnutí pouze se souhlasem subjektů. Společný stát měl mít ústavu, jíž by neprotiřečily ústavy subjektů. Dále měla být vytvořena společná rada na základě budoucí dohody. Případné spory měl řešit Nejvyšší soud, složený ze soudců obou subjektů (v jakém poměru, zde není uvedeno). Společné orgány měly rozhodovat o těchto oblastech:

- 1) zabezpečení lidských a občanských práv a svobod
- 2) zahraniční politika
- 3) pohraniční služba
- 4) celní služba
- 5) ekologická politika
- 6) energetika, doprava a komunikace

Ozbrojené síly i ochrana veřejného pořádku (tedy hlavně policie) měly zůstat rozděleny a neměly mít právo působit na území druhého subjektu. Počty vojáků se měly snižovat a společný stát měl zůstat navždy neutrálním.¹⁰¹

Leitmotivem celého návrhu je snaha o co nejmenší kontrolu Kišiněva nad Podněstřím a o co nejmenší pravomoci orgánů společného státu. Ty jsou definovány velmi vágně.

Návrh druhé strany byl vypracován odborníky ze západní Evropy a Spojených

---

¹⁰¹ Договор об общем государстве (проект Приднестровской стороны).

států. Podle něho měly být základem společného státu principy lidských práv, ochrany menšin, rozdělení moci (na zákonodárnou, výkonnou a soudní), nepoužití síly atd. Společný stát měl mít k dispozici dvoukomorový parlament. V jeho senátu měly být subjekty zastoupeny rovným dílem, do poslanecké sněmovny pak měly probíhat volby na celém území, Podněstří by zde tedy bylo zastoupeno poměrně k počtu obyvatel. Dále měla být zavedena funkce prezidenta a viceprezidenta, přičemž viceprezident měl být vždy představitelem druhého subjektu. Návrh také předpokládal nezávislou a pro společný stát jednotnou soudní moc. Jen jedna měla být i centrální banka. Subjektům měla tedy zůstat svrchovanost nad vším, kromě zahraniční politiky, soudnictví, emise peněz, dopravní politiky, amnestií a imigrační politiky.¹⁰²

Je tedy vidět, že se názory na to, jak by rozdělení pravomocí mezi orgány společného státu a orgány subjektů mělo vypadat, značně lišily. Příklad, který celou věc ilustruje snad nejlépe, je otázka souladu ústav. Podle podněsterského návrhu nesmí ústava společného státu odporovat ústavám subjektů, podle návrhu západního je tomu naopak, tedy ústavy subjektů nesmí odporovat ústavě společné.

V létě 2000 představilo svůj návrh také Rusko. Prezident Putin pověřil jeho vypracováním Jevgenije Primakova. Tento návrh poměrně vágně předpokládal, že většina pravomocí bude sdílena společným státem i jeho subjekty. Jako jediný také řešil ruskou vojenskou přítomnost. Navrhoval posílení mírových jednotek na 2600 mužů (což byl počet členů Operační skupiny ruských sil v Podněstří) s ukrajinskou účastí a pozorovateli OBSE.¹⁰³

Od podzimu 2001 se jednání, jak již bylo uvedeno, rozpadla. Prezidenti Moldávie a Podněstří se příštích sedm let nesešli ani jednou. Situace se úplně zablokovala. To bylo dáno hlavně únavou z dlouhých let rozhovorů, které vedly jen ke stále většímu konzervování existujícího stavu. Pocit bezvýchodnosti a beznaděje zcela ovládl všechny zúčastněné.

¹⁰² Проект концепции общего государства, подготовленный учёными-экспертами стран западной Европы и США – участниками рабочего стола по вопросам приднестровского урегулирования.

¹⁰³ Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria, ICG Europe Report N°157 Chisinau/Brussels, 17 June 2004, s.6.

V únoru 2002 byla z popudu garantů konfliktu vytvořena Stálá konference o politických otázkách v pětistranném formátu, ve kterém už předtím probíhaly rozhovory. Jejím cílem bylo udržovat alespoň minimální kontakt, aby nedocházelo k nedorozuměním, která by mohla vést k opětovnému vyhrocení konfliktu.¹⁰⁴ Následující události ale ukázaly, že nevraživost na obou stranách převládla, a činnost konference byla ukončena čtyři roky po jejím vzniku, v únoru 2006, kdy se jí Moldávie odmítla nadále účastnit. V červenci 2002 se sešly skupiny expertů z obou stran Dněstru v Kyjevě, ale ani jejich schůzka k ničemu nevedla.

16. Kozakovo memorandum

Pokus o průlom provedla ruská diplomacie v roce 2003. V říjnu toho roku bylo dojednáno Memorandum o základních principech státního uspořádání společného státu - později se o něm mluvilo jen jako o Kozakově memorandu. Předpokládalo asymetrickou federaci Moldavské republiky a federálního subjektu PMR.

Jeho vzniku předcházela půlroční jednání. V únoru 2003 byla z popudu prezidenta Voronina ustavena Spojená ústavní komise. Ta měla za úkol dojednat takovou verzi federální moldavské ústavy, která by byla přijatelná jak pro Kišíněv, tak pro Tiraspol. V polovině roku bylo již ale jasné, že komise nemůže své zadání splnit.

Voronin se tedy obrátil na Vladimíra Putina se žádostí o vyslání zprostředkovatele. Putin souhlasil a jmenoval jím Dmitrije Kozaka, zástupce šéfa své administrace. Voronin se s Putinem také shodli na tom, že do tohoto procesu nepřizvou OBSE a Ukrajinu, jinak hrající v konfliktu formálně stejnou roli jako Rusko.¹⁰⁵

¹⁰⁴ <http://www.regnum.ru/news/986310.html>, staženo 9.5.2009.

¹⁰⁵ Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria, ICG Europe Report N°157 Chisinau/Brussels, 17 June 2004, s.22; Institutul Ovidiu Șincai, Transnistria. Evoluția unui conflict înghețat și perspective de soluționare, Raport de analiză politică, București, septembrie 2005, s.4.

Po měsíčních konzultacích byl vypracován návrh memoranda, který byl poslán do Moskvy a s úpravami v září 2003 zpět do Kišiněva. Na konci září se návrh dostal k vyjednávačům OBSE a Ukrajiny. Ti vyjádřili překvapení, že se vyjednávání takto vyvinulo bez nich, ale souhlasili s další schůzkou v pětičlenném formátu. Ta se uskutečnila v Záhřebu, OBSE na ní předneslo svůj návrh řešení, ten ale nebyl přijat. Vyjednávači se následně sešli v říjnu v Kyjevě, kde přijali návrh, drobně se lišící od původního Kozakova memoranda. Změny byly v souladu s požadavky Kišiněva, podněsterští vyjednávači tedy odjeli do Moskvy a opět ve tříčlenném formátu dohodli definitivní verzi návrhu, který naopak vycházel více vstříc požadavkům Tiraspolu. Definitivní verze vypadala následovně:

PMR měla mít vlastní ústavu, exekutivu, legislativu, soudnictví, rozpočet, daně a státní majetek. Gagauzsko mělo zůstat autonomním regionem s ústavně garantovaným statutem. Moldavština měla být jediným státním jazykem na celém území federace, ruština pak jazykem oficiálním, a to také na celém území. PMR a Gagauzsko by si mohly určit další oficiální jazyky na svém území. Mezinárodní dohody týkající se PMR by vstupovaly v platnost pouze po schválení ze strany Podněstří. V návrhu byly též vyjmenovány kompetence spadající pod výlučnou pravomoc vlády v Kišiněvě, ostatní bylo třeba řešit společně s Tiraspolem.

Parlament měl sestávat ze dvou komor. Horní komora měla mít dvacet šest členů. Třináct z nich mělo být voleno dolní komorou federálního parlamentu, devět podněsterským Nejvyšším sovětem a čtyři gagauzským Národním shromážděním. V Senátu byly tedy Podněstří a Gagauzsko nadměrně reprezentovány a jejich senátoři tak mohli snadno vetovat rozhodnutí poslanců, kteří ke zrušení veta následně potřebovali dvě třetiny svých hlasů. Dolní komora měla mít 71 členů, kteří měli být voleni poměrným volebním systémem.

Federace měla být neutrálním a demilitarizovaným státem. Do provedení demilitarizace předpokládalo memorandum dohodu s Ruskem o rozmístění ruských stabilizačních mírových jednotek, a to nejpozději do roku 2020, v počtu

nejvýše 2000 mužů, bez těžké vojenské techniky.¹⁰⁶

Vláda v Kišiněvě návrh podporovala. Voronin jej nazval realistickým kompromisem, který je pro Moldávii výhodnější, než pokračující konflikt. Podpis byl naplánován na 25. listopad 2003. Den předtím však americký velvyslanec v Moldávii informoval Voronina o negativním postoji Washingtonu k dokumentu.¹⁰⁷ Předseda OBSE mu volal, aby mu připomněl, že v rámci této organizace neexistuje jasný konsenzus podporující memorandum, a nakonec se ještě ozval Javier Solana (tehdy vysoký představitel EU pro zahraniční politiku) s tím, že podpis dokumentu by nepomohl moldavským evropským aspiracím.¹⁰⁸ K tomu se ještě v ulicích Kišiněva odehrávaly demonstrace proti podpisu memoranda.¹⁰⁹ Vladimir Putin byl připraven na cestu do Kišiněva, ovšem Voronin podlehl silnému tlaku a při telefonickém hovoru s Moskvou svůj podpis odvolal.

17. Období nevraživosti

Neúspěch Kozakova memoranda ukázal, že Rusko v tomto období nebylo samo schopno prosadit řešení. Moldavsko-podněsterské vztahy byly na nejhorší úrovni od války roku 1992. Komunisté vládoucí v Kišiněvě doufali, že orientace na Západ a jeho podporu se ukáže jako rozhodující. Po deziluzi z jednání ve druhé polovině devadesátých let, kdy moldavská strana značně ustupovala a Tiraspol toho využíval, aniž by sám předkládal jakékoli ústupky, Kišiněv zostřil svou pozici.

Asi nejvážnější krizí ve vzájemných vztazích se stal spor o fungování škol v Podněstří. Od samého počátku konfliktu o jazyk a písmo v roce 1989 fungovaly v Benderách, Tiraspolu, Rybnici, Dubossarech a vesnicích Crojova a

---

¹⁰⁶ Memorandum je k dispozici na adrese <http://www.regnum.ru/news/458547.html>.

¹⁰⁷ Küchler, F., *The Role of the European Union in Moldova's Transnistria Conflict*, Centre of International Studies/Institute of Continuing Education, University of Cambridge, 2007, s.45.

¹⁰⁸ *Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria*, ICG Europe Report N°157 Chisinau/Brussels, 17 June 2004, s.24.

¹⁰⁹ *Russia's new plan to solve the Transnistrian question*, in *Eastweek*, No 17 (82), 26.4.2007, s.2.

Roghi školy, ve kterých se používala latinka a učilo se podle nových moldavských osnov. V těchto školách studovalo přibližně 4000 žáků. V ostatních podněsterských školách se používá cyrilice, osnovy zůstaly sovětské a později byly přijaty ruské. Každé léto se odehrávaly konflikty mezi učiteli těchto škol a rodiči, jejichž děti je navštěvovaly, na jedné straně a podněsterskými úřady na straně druhé. Školy však vždy nový školní rok zahájily, byť s nemalými problémy.¹¹⁰

V roce 2004 přišlo OBSE s následujícím návrhem: školy se měly stát soukromými a měly být financovány z Kišiněva. To rozezlilo podněsterské vedení, a protože vztahy mezi Moldávií a PMR byly v té době velmi chladné, podněsterská policie dostala příkaz razantně zakročit. V červenci 2004 byly zmíněné školy obsazeny policisty, kteří začali ničit učební pomůcky a nábytek a prohlásili školy za zavřené. Budovy byly odpojeny od přísunu vody a elektřiny, rodičům začaly problémy v práci.¹¹¹

Lidé, kteří se nechtěli vzdát šance na vzdělání v latince podle moldavských osnov, se přestěhovali do školních budov. Na podněsterské vedení byl vyvíjen stoupající tlak ze strany mezinárodního společenství vedeného OBSE, později i Ruskem a Ukrajinou. V srpnu 2004 pak bylo dosaženo dohody, která víceméně kopírovala původní návrh OBSE. Čtyři ze šesti inkriminovaných škol zahájily výuku podle plánu v září, škola v Rybnici pak o měsíc později. Školu v Tiraspolu začaly podněsterské úřady opravovat, nemohly ji tedy otevřít, ale i zde se nakonec v únoru 2005 začalo učit.¹¹²

Celý případ ještě více vyostřil již tak špatné vztahy mezi Moldávií a Podněstřím. Pro mnohé byl také důkazem autoritativnosti a národní nesnášenlivosti podněsterského režimu.

V září 2004 došlo k další konfrontaci. PMR vyhlásila znárodnění železnice a policisté s příslušníky speciálních jednotek obsadili stanici v Benderách.

---

¹¹⁰ Gottfried H., Neukirch, C., Moldovan schools in Transdnistria: An uphill battle against „linguistic cleansing“, in. OSCE Magazine, June 2005, s. 20-23.

¹¹¹ Grecu, M., Țăranu, A., Politica de epurare lingvistică în Transnistria, Cluj-Napoca, 2005, s.73.

¹¹² Gottfried H., Neukirch, C., Moldovan schools in Transdnistria: An uphill battle against „linguistic cleansing“, in. OSCE Magazine, June 2005, s. 20-23.

Předsedu administrace železničního uzlu Bendery donutili již měsíc předtím podepsat předání stanice pod kontrolu Tiraspolu.¹¹³

Na Ukrajině se nedlouho poté odehrála zásadní společenská změna, pro kterou se vžil název Oranžová revoluce. Prezidentské volby po složitých peripetiích vyhrál Viktor Juščenko, jehož rétorika byla silně prozápadní. Nová energie, která se s revolucí vlila do úřadů v Kyjevě, se projevila i v ukrajinském přístupu k podněsterskému konfliktu. Zazněl návrh na vyslání mírových jednotek k Dněstru namísto části ruských vojsk. Návrh na komplexní řešení pak přednesl v červnu 2005 sám nový prezident. Tzv. Juščenkův plán předpokládal autonomii pro Podněstří v rámci jednotného moldavského státu. Hlavní tezí plánu byla demokratizace a následné nové volby, v nichž měly zvítězit síly ochotné ke kompromisu.¹¹⁴

Jak se ukázalo, byla to bláhová představa, protože takové síly byly v Podněstří marginální. Podněsterské vedení systematicky bránilo jejich rozvoji, což možná ani nebylo nutné, protože je nepravděpodobné, že by získaly v zemi masovou podporu. Plán navíc přišel v období velmi chladných vztahů, byl tedy s nadšením přivítán jen moldavským vedením, které ho rozpracovalo, a tím vše skončilo.¹¹⁵

Změna na Ukrajině však měla jeden konkrétní důsledek. V listopadu 2005 začali pozorovatelé Evropské Unie působit na moldavsko-ukrajinské hranici včetně části, kterou kontroluje PMR. Jak již bylo uvedeno, Západ obviňoval Podněstří, že je centrem nelegálního obchodu se zbraněmi, alkoholem, lidmi atd. Toto obvinění se samozřejmě týkalo i Ukrajiny a Moldávie, protože jinak než přes jejich území PMR obchodovat nemůže.

Misi zřídila Evropská komise a její velení je v Oděse. Má mandát pozorovat činnost pohraničnicků, kontrolovat všechny dokumenty související s provozem hranice, poskytovat podporu při předcházení pašování a provádět neohlášené

¹¹³ <http://www.voanews.com/russian/archive/2004-09/a-2004-09-07-3-1.cfm?moddate=2004-09-07>, staženo 9.5.2009.

¹¹⁴ Mungiu-Pippidi, A., Naval, I., Cum putem ajuta Moldova sa se ajute pe sine, Societatea Academica din Romania, SAR POLICY BRIEF No. 16, 2006, s.5.

¹¹⁵ <http://kommersant.ru/doc.aspx?fromsearch=a9cac65f-ba71-4896-96a9-66ba6ee72ffe&docsid=584725>, staženo 10.5.2009.

kontroly pohraničních služeb všude na hranici i ve vnitrozemí. Provádí také výcvik moldavských i ukrajinských policistů a pohraničnicků.¹¹⁶

V Moldávii se mezitím v březnu odehrály parlamentní volby, v nichž komunisté obhájili absolutní většinu v parlamentu. Ten následně zvolil Vladimira Voronina na druhé funkční období. Nový parlament se musel brzy potýkat s dalším vyostřením vztahů s Tiraspolem. V listopadu 2005 totiž přestala elektrárna v Dněstrovsku dodávat elektrickou energii do Moldávie, což mělo pro zemi logicky velmi nepříjemné důsledky.

Těžko říci, co bylo skutečným důvodem odpojení. Elektrárna totiž v tu dobu procházela podivnými změnami vlastníků. PMR ji v roce 2003 privatizovala do rukou belgicko-ruské investiční společnosti. Zájem o ni měly i ruské firmy RAO JES a Gazprom, které ji ve zcela neprůhledných machinacích následně přebíraly.¹¹⁷ Je tedy možné, že výpadek proudu byl pouze důsledkem chaosu, který v elektrárně zavládl.

Je ovšem také možné, že souvisel s parlamentními volbami, které se v PMR konaly v prosinci 2005. Při účasti 50,3% v nich vyhrálo Republikánské hnutí Obnova Jevgenije Ševčuka, které získalo dvacet tři ze čtyřiceti tří mandátů. Třináct poslaneckých míst obsadila Vlastenecká strana Podněsteří, jejímž předsedou je Oleg Smirnov, syn prezidenta a sedm poslanců je bez stranické příslušnosti.¹¹⁸

To znamenalo, že v podněsterském parlamentu získala většinu opozice. Je však třeba si uvědomit, že termín opozice zde má poněkud zvláštní obsah. V základní otázce snahy o mezinárodní uznání se totiž Ševčuk a Smirnov neliší. V jednáních o budoucnosti Moldávie tak vystupují jednotně a může se zdát, že o žádnou opozici nejde. Významné rozdíly mezi dvěma hlavními stranami však panují v domácí politice. Strana Obnova je propojena s největší podněsterskou firmou Sheriff, která ovládá leccos, od tiraspolského fotbalového klubu

---

¹¹⁶ <http://www.eubam.org/>, staženo 10.5.2009.

¹¹⁷ Více viz. Stránky elektrárny, <http://www.mgres.com/>.

¹¹⁸ <http://www.nr2.ru/policy/49213.html>, staženo 9.5.2009.

(mimořadně nejlepšího v moldavské lize, již se účastní) přes distribuci pohonných hmot po některá média. Smirnov a jeho okolí má v podněsterské ekonomice také své konexe a zájmy, a tak pro něj byla tato porážka velmi nepříjemná. Znamenala totiž ztrátu kontroly nad zákonodárným procesem.¹¹⁹

At' již jsou vztahy obou stran jakékoli, ukázaly volby ještě něco. Podněšťané si poprvé od vzniku svého státu přáli ve volbách změnu. Smirnovovo charisma¹²⁰ již nedokázalo vyvážit velmi špatnou životní úroveň. Změnu si občané přáli ve správě země, ne však v její zahraničně politické orientaci.

18. Změny celního režimu

Moldávie se rozhodla využít příchod pohraniční mise EU a změny na Ukrajině k odvetě proti Podněstří. Na samém konci roku 2005 podepsali premiéři Ukrajiny a Moldávie Jurij Jechanurov a Vasile Tarlev dohodu o kontrole zboží vyrobeného v Podněstří.¹²¹ Cílem této dohody bylo získat kontrolu nad podněsterským daňovým úřadem, a tedy i zahraničním obchodem.

1.3.2006 přijala ukrajinská vláda usnesení č.112, kterým zakázala své celní službě obsluhu nákladů, jež neprošly celní službou v Kišiněvě. 3.3. toto usnesení vstoupilo v platnost. Celníci nepřijali několik vagónů a aut. To překvapilo řidiče, protože z ukrajinské strany nepřišlo žádné varování, a tak zablokovali silnici u přechodu Platonovo. Večer je ale celníci přesvědčili, aby blokádu zrušili.

Dohoda měla vejít do praxe již 25.1., ale byla odložena. Předseda celní služby Ukrajiny Alexandr Jegorov to odůvodnil slovy: „V lednu byl silný mráz. /.../ Pokud by na hranici někdo umrzl, kdo by za to nesl odpovědnost?“¹²²

Tato moldavsko-ukrajinská aktivita byla v rozporu s dohodou z 7.2.1996. Tehdy podepsali představitelé Moldávie a Podněstří Protokolární rozhodnutí o vyřešení problémů vzniklých v oblasti činnosti celních služeb Moldavské

¹¹⁹ Rozhovor autora s T.S.Guzenkovou, expertkou RISS na podněsterský konflikt, 27.11.2007, Moskva.

¹²⁰ Náměstek podněsterského ministra zahraničí jej přirovnal k Fidelu Castrovi.

¹²¹ http://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2006/03/060305_transnistria_blocare_marfuri.shtml, staženo 10.5.2009.

¹²² <http://kommersant.ru/doc.aspx?fromsearch=d8cdc164-edac-42ee-8612-ccc81fd67de5&docid=655163>.

republiky a Podněstří. V čl.3 se uvádí, že „odbavení nákladů směřujících z Podněstří provádí od 10.3.1996 celní orgány podněsterského regionu razítky nového vzoru s nápisem „Moldavská republika. Podněstří. Tiraspolská celnice“...“¹²³

Ruské ministerstvo zahraničí na to reagovalo prohlášením, ve kterém stojí, že ukrajinské rozhodnutí je „pokusem ekonomicky tlačit na Tiraspol s cílem donutit ho k politické kapitulaci v otázce urovnání podněsterského konfliktu“¹²⁴ V pozdější podněsterské literatuře se dokonce píše, že „začala blokáda, která se mohla zvrhnout v humanitární katastrofu“¹²⁵

Podněsterské vedení neváhalo a hned 4.3.2006 zablokovalo pohyb zboží z Moldávie a do ní.¹²⁶ Představitel ministerstva zahraničí PMR Vitalij Jankovskij uvedl, že „Ukrajina opustila svou roli garanta konfliktu a přešla na stranu Moldávie, čímž zaujala pozici jedné ze stran“¹²⁷

Zvláštní vyslanec Ukrajiny v podněsterském konfliktu Dmytro Tkač naopak uvedl, že „nová celní pravidla na ukrajinsko-moldavské hranici jsou výhodná pro podněsterské firmy“. Tato výhoda tkvěla podle Tkače v tom, že podněsterské produkty dostanou odpovídající certifikaci. Dodal, že neprotestují firmy, pouze politici.¹²⁸ Moldavský premiér Vasile Tarlev uvedl, že nechuť podněsterských úřadů podřídit se novému celnímu režimu je zapříčiněn podněsterskými kriminálními strukturami. Ty podle něj nemají zájem svou činnost legalizovat. Výsledkem je politika blokády a sebeizolace, která přináší ohromné škody ekonomice celého regionu.¹²⁹

Tato blokáda však probíhala velmi laxně, pokud o ní vůbec bylo možno mluvit. Mezi 3. a 11.3.2006 přes podněstersko-ukrajinskou hranici přešlo 295 nákladních vozidel, téměř 400 autobusů a přibližně 11000 osobních aut.¹³⁰

¹²³ Протокольное решение по разрешению возникших проблем в области деятельности таможенных служб Республики Молдова и Приднестровья, čl.3.

¹²⁴ <http://kommersant.ru/doc.aspx?fromsearch=d8cdc164-edac-42ee-8612-ccc81fd67de5&docsid=655163>.

¹²⁵ Черникова, Л., Жеков, П., Аисты Приносят надежду, Тирасполь, 2007, s.2.

¹²⁶ http://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2006/03/060305_transnistria_blocare_marfuri.shtml.

¹⁰⁵ <http://kommersant.ru/doc.aspx?fromsearch=ae5f59a24-5530-47a8-b35f-c9e66f0ae51d&docsid=655441>.

¹²⁸ European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine, 12.03.2006, s.2.

¹²⁹ <http://kommersant.ru/doc.aspx?fromsearch=ae5f59a24-5530-47a8-b35f-c9e66f0ae51d&docsid=655441>.

¹³⁰ European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine, 12.03.2006, s.3.

25.3. přijela s velkou pompou humanitární pomoc z Ruska. Konvoj kamionů ověšených ruskými vlajkami a symboly strany Jednotné Rusko byl očekáván oficiálními podněsterskými představiteli. Jejich příjezd se změnil v manifestaci rusko-podněsterského přátelství. Vzniklou atmosféru režim nehodlal propást a za půl roku, 17.9.2006 zorganizoval referendum o budoucnosti PMR. V něm byly položeny dvě otázky. Na první otázku: „Považujete za možné pokračování snah o mezinárodní uznání Podněstří a jeho začlenění do Ruska?“ odpovědělo 97% obyvatel „ano“. Na druhou, která zněla: „Považujete za možné začlenění Podněstří do Moldávie?“ pak odpovědělo 95% voličů „ne“. Referenda se účastnily tři čtvrtiny voličů.¹³¹

Ruská Státní Duma poté vyzvala mezinárodní společenství, aby přijalo výsledky tohoto referenda.¹³² Samotné Rusko však PMR nadále neuznalo.

19. Pokračující mlčení

Po referendu se v PMR v prosinci 2006 uskutečnily prezidentské volby. V nich prezident Smirnov získal přes 80% hlasů při dvoutřetinové volební účasti. Jeho protikandidáty byli komunistka Naděžda Bondarenko, bývalý ministr vzdělání a kultury, poté hlavní redaktor deníku Novaja gazeta Andrej Safonov a poslanec Petr Tomajly. Ústřední volební komise nejdřív nechtěla zaregistrovat kandidaturu Safonova, který propaguje evropskou budoucnost PMR a je ochoten přistoupit na daleko kompromisnější řešení v otázce statusu Podněstří v rámci Moldavské republiky. Důvodem odmítnutí registrace bylo, že komisi se zdálo více než povolených 15% podpisů, které podporovaly Safonovovu kandidaturu, nehodnověrných. Městský soud v Tiraspolu však poté rozhodl, že Safonov má právo účastnit se voleb, což se také stalo.¹³³

¹³¹ <http://www.utro.ru/articles/2006/09/18/584520.shtml>, <http://2006.novayagazeta.ru/nomer/2006/72n/n72n-s14.shtml>, staženo 9.5.2009.

¹³² http://www.rol.ru/news/misc/newssng/07/01/05_070.htm, staženo 9.5.2009.

¹³³ <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/210964>, staženo 9.5.2009.

Setrvání Smirnova ve funkci znamenalo pokračování špatných vztahů s Kišiněvem. V červnu 2007 se konaly komunální moldavské volby a snaha moldavských úřadů zorganizovat je v obci Crojova u Dubossar vedla k drobným násilnostem mezi moldavskými a podněsterskými policisty. Naopak v zářijových parlamentních volbách na Ukrajině hlasovalo ve dvou místnostech otevřených v PMR bez problémů asi 1500 ukrajinských občanů žijících v Podněsteří, z nichž 70% volilo Stranu regionů. V následujících prosincových volbách do ruského parlamentu pak hlasovalo v Podněstří 45864 ruských občanů, z nichž 84% volilo stranu Jednotné Rusko.¹³⁴

Problémy s moldavskými volbami a naopak bezproblémové pořádání voleb ukrajinských a ruských na formálně stále moldavském území hezky ukazuje absurditu celé situace. Rusko i Ukrajina se tváří, že podporují teritoriální celistvost Moldávie a zároveň rozdávají obyvatelům Podněstří své občanství. Když potom v létě 2007 katastrofální sucho způsobilo v Moldávii (ale i na jihozápadní Ukrajině) velké škody zemědělcům a situace hrozila humanitární katastrofou, poslaly obě země Podněstřanům potravinovou pomoc nesrovnatelně vyšší než Moldavanům.¹³⁵ I to možná přispělo k tak silnému úspěchu Jednotného Ruska v PMR.

20. Zvrat?

Na jaře 2008 vystřídal prezidenta Putina v Kremlu Dmitrij Medvěděv. Brzy po své inauguraci se vydal do Soči, kde přijal Vladimíra Voronina a diskutoval s ním o problémech a perspektivách podněsterského konfliktu. Tato diskuze se ukázala jako překvapivě plodná. Nedlouho poté, 11.4.2008, se totiž v Benderech po sedmi letech sešli prezidenti Smirnov a Voronin. Jejich schůzka ještě průlomová nebyla, jednalo se spíše o teatrální obnovení kontaktů. V červenci 2008 Igor Smirnov odvolal ministra zahraničí Valerije Lickaje, který funkci

---

¹³⁴ <http://www.regnum.ru/news/938684.html>, staženo 9.5.2009.

¹³⁵ <http://www.regnum.ru/news/938684.html>, staženo 9.5.2009.

vykonával 17 let, a byl tedy určitou překážkou změně kursu. V prosinci se pak představitelé obou stran sešli znovu a dohodli se, že další jednání mají pokračovat ve formátu 2+1, tedy za účasti Podněstří a Moldávie, k nimž by se připojilo Rusko v roli garanta.¹³⁶

Tento krok pochopitelně popudil ostatní účastníky jednání a zvláštní představitel EU pro Moldávii, Kalman Mizei vyjádřil přesvědčení, že řešení konfliktu je možné najít pouze jednáním v dosavadním formátu 5+2.¹³⁷

Ruské vedení dalo Podněstřanům jasně najevo, že nemohou doufat v uznání z jeho strany ani poté, co uznalo Abcházii a Jižní Osetii, což uklidnilo Voronina. Toho také přijel v únoru 2009 před parlamentními volbami do Kišiněva podpořit ruský ministr zahraničí Sergej Lavrov. V březnu 2009 se pak Voronin a Smirnov sešli s prezidentem Medvěděvem v Moskvě a podepsali společné prohlášení o vůli konflikt řešit.¹³⁸

Moldavské volby 2009 ostře kontrastovaly s komunálními volbami před dvěma lety. Tentokrát se již na levém břehu odehrály bez větších problémů. Podněsterské úřady je prostě ignorovaly. To znamená že nepořádaly žádnou kampaň a neinformovaly obyvatelstvo o tom, kde, kdy a jak volit. Jediným incidentem se stala v již známé vesnici Crojova u Dubossar demonstrace odpůrců voleb, kteří zde bránili vstupu do volební místnosti.¹³⁹

Rusko tedy vrátilo zablokovaná jednání do formátu, který před sedmnácti lety zastavil válku a snaží se o sblížení s vládou v Kišiněvě. Nově otevřená jednání dávají jistou naději, že se podaří najít řešení. Pokud se moldavským komunistům podaří udržet v Kišiněvě moc (potřebují jednoho opozičního poslance ke zvolení prezidenta a opozice je po událostech po volbách poměrně radikálně naladěna), mohla by možná jednání vést k trvalejšímu výsledku. Takových nadějných schůzek však již proběhlo mnoho.

---

¹³⁶ <http://www.regnum.ru/news/1111693.html>, staženo 9.5.2009.

¹³⁷ <http://kommersant.ru/doc.aspx?fromsearch=2f49d2f4-a4b3-45a3-bfdd-5b4582fcd5cf&docid=1109240>, staženo 9.5.2009.

¹³⁸ <http://news.ntv.ru/153644/>, staženo 9.5.2009.

¹³⁹ <http://promolex.md/index.php?module=news&item=175>, staženo 10.4.2009.

21. Argumenty stran konfliktu a mezinárodní právo

K pochopení stanovisek obou stran konfliktu je důležité pochopit jejich argumenty. Podněsterská strana používá při hájení své nezávislosti následující:

1) Argument historický. Území na levém břehu Dněstru se stalo součástí státního útvaru s centrem v Kišiněvě až v r. 1940, v důsledku paktu Molotov-Ribbentrop. Do té doby tvořila řeka Dněstr vždy hranici - ze začátku mezi Moldávií a Polskem na jedné straně a Osmanskou říší na straně druhé, potom mezi Moldávií a Ruskem, později mezi ruskými guberniemi a nakonec mezi Rumunskem a Sovětským svazem. I Rumunsko, které mezi lety 1941 a 1944 okupovalo území za Dněstrem, jej spravovalo zvláště, hranici na Dněstru tedy respektovalo. Oněch 46 let, kdy bylo Podněstří v jednom státním útvaru s Moldávií, bylo podle této argumentace jen důsledkem nesvobodného a účelového rozhodnutí Moskvy, a proto nemá žádnou relevanci.

Problém tohoto argumentu je, že současná hranice Podněstří neleží po celé své délce na Dněstru. Vznášet tak historický nárok na město Bendery a vesnici Kickany s okolím, které jsou dnes pod správou PMR, nelze.

2) Argument právní. Nejvyšší sovět MSSR vyhlásil 27.8.1989 právo na státní suverenitu Moldávie, zopakoval jej deklarací 23.6.1990 a 16.12.1990 ji vyhlásil. Nezávislost pak Moldávie vyhlásila 27.8.1991. Při všech těchto aktech byla zmíněna neplatnost paktu Molotov-Ribbentrop. Pokud byla tedy zrušena platnost tohoto paktu a následného připojení Moldávie k SSSR, stává se neplatným i vytvoření MSSR, tedy i spojení území na obou březích Dněstru.¹⁴⁰

Problém tohoto argumentu je, že řeší pouze rozpojení Podněstří s Moldávií, neřeší však, co dál. Pokud bychom měli být důslední, Podněstří by se mělo vrátit do stavu před rokem 1940, tedy do pozice autonomní SSR v rámci Ukrajinské SSR.

Navíc se zde objevuje stejný problém jako u prvního argumentu, a to

---

¹⁴⁰ Берил С.И., Галинский, И.Н., Благодатских, И.М. (ed.), Государственный суверенитет Приднестровской Молдавской Республики, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2006, s.56.

existence podněsterského území na pravém břehu Dněstru.

Tento argument odpůrci vyvracejí tím, že zrušení paktu neřeší všechno. „Zatímco právní důsledek smlouvy (v tomto případě transfer Besarábie do SSSR) může být zrušen, toto nevrací vnitřní politiku signatářů do statu quo ante. Jinými slovy jednoduché zrušení smlouvy ovlivňuje pouze to, co daná smlouva řešila; nevyvolává to MASSR znovu v život.“¹⁴¹

3) Argument principu práva na sebeurčení. Měli-li Moldavané a mnozí další právo na sebeurčení ve vztahu k SSSR, měly-li kolonie právo na sebeurčení ve vztahu k imperiálním centrům, mohl-li vzniknout Východní Timor, Slovinsko atd., proč by toto právo mělo být odepřeno Podněšťanům? Vždyť podněsterský případ se ničím neliší od moldavského a dalších. Vůle lidu spravovat své věci samostatně, mimo svazek s Moldávií, byla navíc potvrzena sérií místních referend z let 1989-90 a celopodněsterskými referendy z let 1991, 1995, 2006.

4) Argument faktický. PMR již 18 let žije jako fakticky nezávislý stát. Má všechny atributy státu, od úplného komplexu státních institucí včetně pošty a centrální banky, až po faktickou suverenitu. Za uplynulou dobu prokázala životaschopnost, měla by tedy ostatními státy být uznána. Ostatní státy by v zásadě uznáním podněsterské nezávislosti jen měly potvrdit reálný stav.

Hlavním argumentem odpůrců podněsterské státnosti je to, že mezinárodní právo nezná žádné právo na secesi, dokonce ani právo na autonomii.¹⁴² Moldavské vedení může projevit dobrou vůli a tuto autonomii, nebo dokonce nezávislost PMR nabídnout, ale neexistuje žádná právní norma, na jejímž základě by PMR mohla něco podobného vyžadovat.

Aby mohla PMR uplatňovat právo na sebeurčení, muselo by její obyvatelstvo být národem. Vzhledem k tomu, že v Podněstří žijí hlavně Rusové, Ukrajinci a Moldavané, nejedná se o národ. Všichni mají své národní státy jinde, v rámci Moldávie jsou tedy Rusové a Ukrajinci jen menšinou. Podněsterský národ tedy

---

¹⁴¹ Thawing a Frozen Conflict: Legal Aspects of the Separatist Crisis in Moldova, The Special Committee on European Affairs Mission to Moldova, Association of the Bar of the City of New York, 2005, s.33.

¹⁴² Ibid, s.9.

neexistuje, a proto nemá právo na sebeurčení.¹⁴³

To že Podněšťané nejsou národ, je potvrzováno i obhájci nezávislosti tím, že se pyšní třemi oficiálními jazyky, velkorysou národnostní politikou a idylickou koexistencí tří hlavních národů.

Podle této logiky tedy jedině, co mohou Rusové a Ukrajinci (ale už ne levobřežní Moldavané) požadovat, jsou menšinová práva.

Mezinárodní právo nedává jednoznačnou odpověď v tomto sporu. „Podle zásady sebeurčení národů mají všechny národy bez rozdílu právo svobodně rozhodovat, bez zasahování zvenčí, o svém politickém statusu a volit si cesty svého hospodářského, společenského a kulturního rozvoje.“¹⁴⁴ V angličtině je užito termínu *self-determination of peoples*. Český překlad sebeurčení národů je tedy zavádějící, přesnější by bylo sebeurčení lidí. „Podle Deklarace základních práv a svobod mohou národy (lidy) své právo na sebeurčení realizovat buď zřízením vlastního svrchovaného a nezávislého státu, svobodným sdružením, nebo spojením s jiným svrchovaným státem. Takové rozhodnutí musí být učiněno dotyčným národem (lidem) svobodně, bez nátlaku ze strany ovládajícího státu.“¹⁴⁵ Podle těchto principů je tedy vytvoření PMR v souladu s mezinárodním právem.

„Povinností každého státu je vystříhat se jakéhokoli násilného jednání, jež by vedlo ke zbavení národa (lidu) jeho práva na sebeurčení, svobodu a nezávislost. V takovém případě má dotyčný národ (lid) právo postavit se proti takovému násilí a může požadovat od jiných států pomoc při svém národně osvobozeneckém boji.“¹⁴⁶ Podle této zásady byla moldavská agrese protiprávní, naopak ruská pomoc Podněšťí byla v pořádku.

Tento jednoduchý obrázek je ale vzápětí nabourán: „Zásadu sebeurčení nelze vykládat tak, aby to někoho opravňovalo k jednání směřujícímu k rozčlenění nebo zmenšení územní celistvosti a politické jednoty těch existujících

---

¹⁴³ Mardarovici, I., NATO and the security in the Eastern countries during transition times (Final Report), NATO Research Fellowships Programme 2000/2002, Chisinau, 2002, s.21.

¹⁴⁴ Potočný, M., Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část, Praha, C.H.Beck, 1996, s.15.

¹⁴⁵ Ibid., s.16.

¹⁴⁶ Ibid., s.16.

svrchovaných a nezávislých států, které se chovají v souladu se zásadou sebeurčení národů (lidů) a mají vlády, které reprezentují veškerý lid, bez ohledu na případné rozdíly rasy, přesvědčení nebo barvy pleti.“¹⁴⁷

Právo na sebeurčení bylo nejprve formulováno v kontextu vrcholícího nacionalismu v době první světové války. Poté bylo použito v souvislosti s dekolonizací. V případě nového fenoménu nepřiznaných republik je mezinárodní právo bezradné. Princip sebeurčení se střetává s principem neměnnosti hranic. Jak je vidět na případu Kosova, Abcházie a Jižní Osetie, Severního Kypru, Východního Timoru či třeba Tibetu, jde v otázce uznávání nezávislosti zatím spíš o to, jaké spojení si národy (lidy) a jejich reprezentace dokážou najít.

---

¹⁴⁷ Ibid., s. 18.

22. Zhodnocení rolí jednotlivých účastníků konfliktu

22. 1. Podněstří

Role Podněstří v konfliktu je celkem zřejmá. Země vznikla na základě odporu k moldavskému nacionalismu, rozpadu SSSR a změně režimu. Uhájila si s ruskou pomocí svou faktickou nezávislost a její vedení postupně získalo moc, které se již nechce vzdát. V období druhé poloviny devadesátých let se Podněstří (pravděpodobně velmi neupřímně) snažilo najít řešení prostřednictvím jednání, od přelomu tisíciletí zvolilo už otevřeně konfrontační tón. Oficiální Tiraspol jednoznačně bojuje za své mezinárodní uznání a za co nejtěsnější vztahy s Ruskem.

Podněsterská společnost však ve vztahu k Moldávii a potenciálnímu řešení zaujímá ne zcela jednotný názor. Asi nejradikálnějším spolkem je Svaz obránců Podněstří, který sdružuje veterány války roku 1992. Jeho předseda Alexandr Bučka dokonce tvrdí, že celé jednání o budoucím statusu Podněstří je nezákonné, dokud se moldavská vláda neomluví za ozbrojenou agresi.¹⁴⁸

Hlavní politické síly země se shodnou na tom, že je třeba jednat a pokoušet se nalézt řešení, ovšem ne za každou cenu. Prioritním řešením je pro ně mezinárodní uznání nezávislé PMR, za specifických podmínek by zřejmě byli ochotni přistoupit i na konfederaci s Moldávií, jak to ukázaly některé návrhy řešení. K této skupině patří Vlastenecká strana Podněstří i Republikánská strana Obnova.

Názor, že Podněstří by nemělo za každou cenu trvat na nezávislosti a mělo by se s Moldávií dohodnout i za cenu ztráty některých aspektů suverenity, má také své přívržence. Patří k nim předseda Sociálně demokratické strany Podněstří Alexandr Radčenko, šéfredaktor týdeníku Člověk a jeho práva Nikolaj Bučackij, či neúspěšný kandidát na starostu obce Stroiiești Vladimir Vacari. Tito lidé nahlas kritizují zkorumpovanost podněsterského režimu a jeho nedemokratické

¹⁴⁸ Rozhovor autora s A.Bučkou, 2.4.2008, Tiraspol.

praktiky, za což jsou jim ze strany úřadů kladeny v jejich činnosti různé překážky.

O tom, že podněsterská společnost není v názoru na své vedení a budoucí uspořádání jednotná, svědčí i události z léta 2004. Tehdy došlo ke dvěma protestům podněsterských občanů. Zemědělci zablokovali na několik dní silnici z Tiraspolu do Dubossar a obvinili režim v Tiraspolu, že zemi řídí zcela nekompetentně, kvůli čemuž prudce klesá životní úroveň. Naproti tomu ženy, které zablokovaly železnici z Kišiněva přes Tiraspol do Oděsy také na protest proti klesající životní úrovni a každodenním problémům pramenícím z nejasného statusu PMR, vinily z této situace Kišiněv.¹⁴⁹

Další rozpor v podněsterské společnosti je způsoben ekonomickými zájmy. V PMR působí dvě hlavní navzájem si konkurující skupiny, sdružené kolem dvou hlavních politických stran, tedy Vlastenecké strany Podněstří, kde má rozhodující vliv prezident Igor Smirnov, a Republikánské strany Obnova, kterou vede předseda parlamentu Jevgenij Ševčuk. Pokud se zájmy jedné nebo i obou těchto skupin spojí se zájmy podobných skupin na pravém břehu, může se to nakonec v celém sporu ukázat jako rozhodující.

22. 2. Moldávie

Na počátku konfliktu se nedá hovořit o jednotné moldavské politice ve vztahu k Podněstří. Na jedné straně zde byla Lidová fronta Moldávie vyžadující nacionalistická a radikální řešení, na straně druhé poměrně umírněný prezident Snegur. Ani společnost nebyla jednotná. Část se účastnila demonstrací za sjednocení s Rumunskem, část stávek na podporu zachování starých pořádků. Navíc se v ní odehrával zápas o vlastní identitu, nezávislou na identitě rumunské, který dodnes není zcela definitivně rozhodnut.

Po prohrané válce z roku 1992 nacionalistická vlna opadla a země se pokusila získat kontrolu nad separatisty po dobrém, což ale nikam nevedlo. Moldávie se

---

¹⁴⁹ <http://www.izvestia.ru/world/article248933/>, staženo 9.5.2009.

propadla do hluboké ekonomické i sociální krize, která trvá v zásadě dodnes. Proklamované prozápadní směřování Moldávie není přirozeným výsledkem společenské poptávky, ale je to spíše výsledek konfliktu.

Od nástupu komunistů k moci v roce 2001 se Moldávie pokoušela opět o silovější řešení, ale ani to se neukázalo jako efektivní. Naopak ekonomické dopady (přerušování dodávek elektrické energie, ekonomický tlak Ruska) ještě zhoršily již tak tragický stav moldavského hospodářství. V současné době klade prezident Voronin zřejmě naději do nového ruského pokusu o zprostředkování dohody. Pocit, že kontrolu nad lukrativní podněsterskou ekonomikou je ještě možné získat, nutí Kišiněv k zachování statu quo.

Možná nejjednodušší by však pro zemi bylo, kdyby se smířila s realitou a sama přiznala Podněšťanům právo na samostatnost. Mohla by se tak soustředit na vlastní problémy, kterých je více než dost, a naplnit činy svou prozápadní rétorikou.

Hlavními faktory, které činí tento scénář v blízké budoucnosti nereálnými, jsou:

- 1) naděje na ovládnutí podněsterské ekonomiky
- 2) otázka prestiže, tedy interpretace vzdání se části území jako potupné kapitulace a ne jako moudrého velkorysého kroku
- 3) alibi, které konflikt vedení v Kišiněvě vytváří pro domácí neúspěchy
- 4) profit z možných nelegálních ekonomických aktivit, které lze za současného stavu snáze uskutečňovat.

22. 3. Rusko

Rusko bere region jednoznačně jako sféru svého vlivu. Na začátku devadesátých let nemělo čas ani energii se konfliktem zabývat, a tak jeho politiku v této oblasti určovali spíše jedinci, kteří zde měli nějaké zájmy a v Moskvě vliv. S vyostřením ozbrojeného konfliktu pak vojensky zasáhlo, aby ukončilo násilí.

Vztah Jelcina k Podněstří rozhodně nebyl nadšeně přátelský. Vždyť v Tiraspolu podporovali postupně všechny, kteří se snažili zvrátit jeho reformy a podkopat jeho pozici. Přesto však Rusko nenechalo Kišiněvu volnou ruku, což bylo způsobeno hlavně tím, že Jelcin nebyl zdaleka jediným, kdo utvářel ruskou zahraniční politiku. V Moskvě byli poměrně silně zastoupeni politici, kteří považovali za nezbytné chránit Rusy žijící mimo Rusko a zachovat si rozhodující vliv v postsovětském prostoru.

Po celou dobu jednání v devadesátých letech tak Rusko vystupovalo s oficiální politikou zachování teritoriální celistvosti Moldávie a podporou (hlavně materiální) Podněstří. Ke konci svého úřadování se již velmi slabý a vyčerpaný Jelcin nechal dotlačit k závazku stažení vojsk z oblasti, asi nejzazšímu ústupku vůči Západu v tomto konfliktu.

S nástupem Vladimira Putina do prezidentského úřadu se stala přítomnost OBSE a Ukrajiny ve vyjednáváních Rusku nepřijemnou. Tento ruský pocit byl vyjádřen pokusem obejít je při vypracování Kozakova memoranda v roce 2003. Když se potom na Ukrajině změnil režim a do konfliktu se zapojily EU a USA, začalo Rusko jednání ve starém formátu téměř ignorovat. V současné době je jeho hlavním cílem prosadit jednání ve formátu 2+1, tedy získat pro sebe exkluzivní postavení arbitra a vrátit se sem jako jednoznačný hegemon.

Uznání ze strany Ruska se PMR pravděpodobně nedočká. Na rozdíl od Saakašviliho Gruzie není Voroninova Moldávie pro Rusko zdaleka ztracena. Uznání PMR by ji vehnalo do náruče NATO a EU, která nyní začíná prostřednictvím programu východního partnerství do oblasti pronikat. To by byla pro ruskou diplomacii potupná porážka. Nezávislá PMR by poté byla Rusku spíše na obtíž. Muselo by ji podporovat, což by ve chvíli, kdy by přestala být kartou ve větší hře, bylo pro Moskvu již zbytečným plýtváním. PMR by se také pravděpodobně dožadovala začlenění do Ruska. To má s exklávou své složité zkušenosti v Kaliningradě a je krajně nepravděpodobné, že by je chtěla opakovat.

Ruská diplomacie se tedy pravděpodobně bude snažit najít takové řešení,

keré by Moskvě zabezpečilo vliv v celé Moldávii a udrželo v ní jeho alespoň symbolickou vojenskou přítomnost.

22. 4. Ukrajina

Ukrajina se ze začátku do konfliktu zapojila jen okrajově. V zásadě jen hlídala, aby se válka nepřesunula na její území, což se jí podařilo. Velmi důležitý byl ve vztahu Ukrajiny s Moldávií podpis sousedské dohody na podzim 1992, ve které strany uvedly, že vůči sobě nemají žádné územní nároky. S nástupem prezidenta Kučmy v polovině devadesátých let se vylepšily vztahy Ukrajiny s Ruskem a Ukrajina vstoupila do konfliktu jako jeden z jeho garantů. Iniciativním účastníkem vyjednávání však nebyla, spíše poskytovala půdu pro podepisování dohod. Zajímavým pokusem o posílení vlivu bylo vytvoření organizace GUAM, která se však ukázala neživotaschopnou.

Ukrajina byla aktivním hráčem v konfliktu v jiných oblastech než ve vrcholné politice. Ukrajinský kapitál pronikal do Podněstří a dnes kontroluje značnou část převážně lehkého průmyslu. Důležitým faktorem jsou také Ukrajinci žijící v Podněstří, z nichž mnozí vlastní ukrajinský pas. Ochranu těchto lidí považuje Kyjev za svou samozřejmou povinnost.

Aktivněji vstoupila země do jednání až po Oranžové revoluci. Umožnila příchod pohraniční mise EU, spolupracovala s Moldávií na celním tlaku proti Tiraspolu a nakonec navrhla ústy svého nového prezidenta komplexní plán řešení.

Vzhledem k tomu, že má Ukrajina na svém území analogické problémy (krymský separatismus, ruská vojenská přítomnost v podobě černomořské flotily), přistupovala ke konfliktu vždy citlivě a obezřetně. Připojovala se tak téměř vždy k návrhům OBSE.

22. 5. OBSE

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě je unikátním spolkem v tom smyslu, že sdružuje Rusko a Západ. Její role v podněsterském konfliktu však byla s ohledem na tuto skutečnost zvláštní, protože vystupovala z pozice Západu. Vysvětlit lze tuto situaci tak, že organizace nabyla dojmu, že musí vyvažovat ruský vliv.

V době ozbrojeného konfliktu se nemohla účastnit přímo, ale hned jak to bylo možné, se do konfliktu zapojila. Hlavním cílem OBSE bylo a je změnit stav, ve kterém se Podněstří nachází a který lze označit za mezinárodněprávní vakuum, zajímavé pro kohokoli, kdo se zabývá nějakou nelegální činností. OBSE se domnívá, že tohoto cíle lze dosáhnout jedině po zavedení takové správy PMR, která bude schopná a ochotná spolupracovat s mezinárodním společenstvím a která bude demokratická. Má tím na mysli správu odpovědnou Moldavsku, byť autonomní.

Organizace je poměrně slabá, protože nemá mandát k žádnému rozhodnému činu. Asi největším přínosem celé mise OBSE v Moldavsku je tak poskytování platformy k jednání a shromažďování a poskytování informací o konfliktu.

22. 6. Evropská unie

Evropská unie se do konfliktu začala zapojovat až od počátku nového tisíciletí, a to hlavně jako oponent Ruska. To bylo nejvýrazněji vidět v jejím tlaku na odmítnutí Kozakova memoranda v roce 2003. Od roku 2005 se stala společně se Spojenými státy pozorovatelem na jednáních a vyslala do regionu svou pohraniční misi. To bylo umožněno politickými změnami na Ukrajině, které nejen, že zmenšily vliv Ruska v oblasti ve prospěch Západu, ale (což je možná důležitější) upozornily také Západ na to, že tento region vůbec existuje a leží hned na jeho hranicích.

EU má dvě hlavní priority: stažení ruských vojsk z oblasti a kontrolu

nelegálního obchodu, který ji ohrožuje. První prioritu může jen stěží ovlivnit - na tomto poli jsou hráčem, který může na oplátku něco nabídnout, spíše Spojené státy. Co se týče druhého bodu, jsou snahy EU vyjádřeny existencí pohraniční mise, kterou lze označit na základě jejích výročních zpráv za relativně úspěšnou.

23. Závěr

Prvním z cílů mé práce bylo na příkladě Podněstří ukázat problematiku neuznaných republik. Myslím, že vyšlo najevo, že se jedná o součást širších velmocenských vztahů. Velmoci i ostatní státy přistupují, alespoň v podněsterském případě, k situaci z hlediska svých zájmů. Nejde jim o to, najít takové řešení, které by bylo co možná nejvýhodnější pro obyvatele inkriminovaného regionu. Naopak, hledají řešení, které by bylo výhodné pro ně samotné. Obyvatelé neuznané republiky se tak stávají rukojmími velké politiky, kterou mohou jen stěží ovlivnit.

Tento přístup velmocí je výrazně usnadněn tím, že celý problém nemá jasný právní rámec, ve kterém by mohl být jednoznačně uchopen. Proto, že rozhodnutí v podobných případech bývají účelová, nerýsuje se ani vidina brzkého vytvoření takového rámce. Vzniká tak začarovaný kruh, který blokuje řešení většiny podobných situací ve světě. Dospívám tak ke smutnému konstatování, že podněsterský konflikt (jakož i všechny analogické konflikty světa) nemůže být za současné situace mírně a udržitelně ukončen.

Druhým cílem práce bylo ilustrovat vztahy Ruska a Západu. Zde se ukázalo, že na přelomu tisíciletí prošly překotným vývojem. Po studené válce následovalo opatrné sblížení. Postsovětský prostor však zůstal jednoznačnou doménou Ruska, které zde hrálo rozhodující roli. Západ se sem ze začátku devadesátých let ani nepokoušel výrazněji pronikat. Když se o to začal pokoušet, vybral si k tomu OBSE, tedy instituci nejméně konfliktní.

S koncem devadesátých let však ve vzájemných vztazích zavládl konfrontačnější tón, což se projevilo i v případě Podněstří. Nová ruská politická

garnitura začala mnohem více vystupovat z pozice síly a svým občanům s chutí předkládala paranoidní vizi obklíčení Ruska nepřáteli. NATO se začalo přibližovat ruským hranicím a Spojené státy se po lehkém ústupu za éry prezidenta Clintona s plnou silou vrátily do mezinárodní politiky. Evropská unie začala vystupovat opět o něco jednotněji a začala hledat společný postoj ke svému největšímu východnímu sousedovi. Ten byl s rozšířením EU ovlivněn averzí nových členů vůči Rusku.

V současné době jsou tak vztahy Ruska a Západu chladné. Rusko obzvláště podrážděně reaguje na západní snahy pronikat do postsovětského prostoru, což se nyní nejviditelněji ukazuje v Gruzii. I v podněsterském případě je však vidět, že pozorovatelský status USA a EU Rusku vadí a snaží se formát jednání o budoucnosti země změnit.

Posledním cílem, který jsem si vytkl, bylo prozkoumání vlivu uspořádání postsovětské společnosti na vzniklou situaci. Je asi zřejmé, že stejné situace řeší různé společnosti různě. Dospěl jsem k názoru, že pro moldavskou (ale myslím, že to platí pro celý postsovětský prostor, snad s výjimkou Pobaltí) společnost je charakteristický velmi slabý vztah k oficiálním dokumentům. Podepsat dohodu pro politiky v této oblasti vůbec neznamena brát na sebe závazek jejího plnění, důležitá je pouze reálná situace. Proto je velmi těžké až nemožné dospět k řešení formou jednání.

24. Seznam použitých pramenů a literatury

24. 1. Prameny

Brennan, N., Presentation in the seminar “Frozen” conflicts in Europe - the approach of democratic security: the case of Transnistria, 12 September 2003, ke stažení na www.ut.ee/ABVKeskus/publ/2007/Christensen.pdf

Constituția Republicii Moldova, ke stažení na <http://www.parlament.md/legalfoundation/constitution>

European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine Annual Report 2005/2006, ke stažení na http://www.eubam.org/files/100-199/187/Report_Engl.pdf

European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine Annual Report 2007, ke stažení na http://www.eubam.org/files/500-599/500/Report_2008_ENGL.pdf

European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine Annual Report 2008, ke stažení na http://www.eubam.org/files/600-699/642/Mission_Report_2009_ENG.pdf

Lungu D., Interview with Javier Solana, 11.4.2005, archiv autora

Report No.13 by the CSCE Mission to Moldova, ke stažení na <http://www.osce.org/item/658.html>

Атлас. Приднестровская Молдавская Республика, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 1996, archiv autora

Договор об общем государстве (проект Приднестровской стороны), in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорииков, П.М., Феиомеи Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Заявление руководителей Молдовы и Приднестровья, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И.,

Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Конституция Приднестровской Молдавской Республики, ke stažení na <http://presidentpmr.org/category/14.html>

Меморандум об основах нормализации отношении между Республикой Молдова и Приднестровьем, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Постановление второго чрезвычайного Съезда народных депутатов всех уровней приднестровского региона, 2.9.1990, in. Волкова А.З., Съезды депутатов всех уровней ПМР (1990-2006 гг.), Тирасполь, 2006

Предложения Делегации Верховного Совета Приднестровской Молдавской ССР по заключению нового Союзного договора, сохранению территориальной целостности Молдовы и достижения межнационального мира и согласия, in. Волкова А.З., Съезды депутатов всех уровней ПМР (1990-2006 гг.), Тирасполь, 2006

Проект концепции общего государства, подготовленный учёными-экспертами стран западной Европы и США – участниками рабочего стола по вопросам приднестровского урегулирования, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Протокол о некоторых первоочередных шагах по активизации политического урегулирования приднестровской проблемы, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Протокол согласованных вопросов, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Протокольное решение по разрешению возникших проблем в области деятельности таможенных служб РМ и Приднестровья, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феиомен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Совместное заявление президентов РФ, РМ и Украины о скорейшем политическом урегулировании приднестровского конфликта, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феиомен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Совместное заявление руководителей Республики Молдова и Приднестровья, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феиомен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Совместное заявление участников киевской встречи по вопросам нормализации отношений между Республикой Молдова и Приднестровьем, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феиомен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Солашение о мерах доверия и развития контактов между Республикой Молдова и Приднестровьем, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феиомен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Соглашение о поддержании мира и гарантиях безопасности между РМ и Приднестровьем, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феиомен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в приднестровском регионе Республики Молдова, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феиомен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Соглашение о сотрудничестве между Парламентом Республики Молдова и Верховным Советом Приднестровья, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галииский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

24. 2. Literatura

Andrysek, O., Grecu, M., Unworthy partner: the schools issue as an example of human rights abuses in Transdnistria, in. Helsinki Monitor, Vol.14, No.2, 2003, s.101-116

Belitser, N., (ed.), Moldova-Ukraine-Romania Expert Group, Trilateral Plan for Solving the Transnistrian Issue. Regional partnership for a common commitment-oriented approach, Bucharest – Chisinau – Kyiv, January 2006

Cash, J.R., Whose House is Moldova? Hospitality as a Model for Ethnic Relations, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Washington, 2004

Dima, N., The Moldavian-Dnestr Republic: A geo-political game, in The Journal of Social, Political, and Economic Studies, Vol.24, Iss. 1; pg. 37-64, Washington, Spring 1999

Dressler, W., Between Empires and Europe: The Tragic Fate of Moldova, SAGE, 2006

Grecu, M., Țăranu, A., Politica de epurare lingvistică în Transnistria, Cluj-Napoca, 2005

Grecu, M., Țăranu, A., Trupele Ruse în Republica Moldova, Cluj-Napoca, 2004

Gottfried H., Neukirch, C., Moldovan schools in Transdnistria: An uphill battle against „linguistic cleansing“, in. OSCE Magazine, June 2005

Horowitz, S., War After Communism: Effects on Political and Economic Reform in the Former Soviet Union and Yugoslavia, Journal of Peace Research, vol. 40, no. 1, 2003, pp. 25–48

Institutul Ovidiu Șincai, Transnistria. Evoluția unui conflict înghețat și perspective de

soluționare, Raport de analiză politică, București, septembrie 2005

King, Ch., The Benefits of Ethnic War. Understanding Eurasia's Unrecognized States, in World Politics No 53, July 2001, s. 524-52

Kolektiv autoru, Transnistrian Market and its Impact on Policy and Economy of the Republic of Moldova, Center for Strategic Studies and Reforms, Chișinău, 2005

Kolossov, V., O'Loughlin, J., Pseudo-states as harbingers of a new geopolitics: The example of the Trans-Dniester Moldovan Republic (TMR), Institute of Behavioral Science, University of Colorado, 1997

Kolsto, P., Edemsky, A., Kalashnikova, N., The Dniester Conflict: Between Irredentism and Separatism, in Europe-Asia Studies, Vol. 45, No. 6. (1993), pp. 973-1000.

Küchler, F., The Role of the European Union in Moldova's Transnistria Conflict, Centre of International Studies/Institute of Continuing Education, University of Cambridge, 2007

Laitin D.D., Secessionist Rebellion in the Former Soviet Union, in Comparative Political Studies, Vol.34, No.8, 2001, pp.839-861

Mardarovici, I., NATO and the security in the Eastern countries during transition times (Final Report), NATO research fellowships programme 2000/2002, Chisinau, 2002

Moldova: No Quick Fix, ICG Europe Report N°147, Chisinau, 12 August 2003

Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria, ICG Europe Report N°157
Chisinau/Brussels, 17 June 2004

Mungiu-Pippidi, A., Naval, I., Cum putem ajuta Moldova să se ajute pe sine, Societatea Academica din Romania, SAR policy brief No. 16, 2006

Nantoi, O., Cazul Republicii Moldova: ce ar putea face UE și SUA?, Institutul de Politici Publice, Chișinău, 2005

National Intelligence Council, *Resolving Conflicts In The Caucasus And Moldova: Perspectives On Next Steps*, Conference Report, 2002

Neukirch, C., *Russia and the OSCE- The Influence of Interested Third and Disinterested Fourth Parties on the Conflicts in Estonia and Moldova*, Centre for OSCE Research, Flensburg, 2001

Nistor, I.S., *Istoria Românilor din Transnistria*, Galați 1995

Popescu, N., *Europeanization and conflict resolution: a view from Moldova*, Chisinau, 2005

Popescu, N., *The EU and Transnistria*, in UNISCI Discussion Paper, No 10, January 2006

Potočný, M., *Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část*, Praha, C.H.Beck, 1996

Rapprochement between Russia and Moldova, in Eastweek, No 15 (80), 12.4.2007

Russia's new plan to solve the Transnistrian question, in Eastweek, No 17 (82), 26.4.2007

Skordas, A., *Transnistria: Another Domino on Russia's Periphery?*, Yale Journal of International Affairs, 2005

Solomon, F., *Identitate etnică și minorități în Republica Moldova*, Fundația academică „A.D.Xenopol“, Iași, 2001

Solonari, V., *Creating a “People”*: A Case Study in Post-Soviet History-Writing, in *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History* 4(2): 411–38, 2003

Thawing a Frozen Conflict: Legal Aspects of the Separatist Crisis in Moldova, The Special Committee on European Affairs Mission to Moldova, Association of the Bar of the City of New York, 2005

Transnistria threatens Russian companies with revising the privatisation results, in Eastweek, No 19 (84), 16.5.2007

Transdniestrian Conflict. Origins and Main Issues. Based on the Background Paper “The Transdniestrian Conflict in Moldova: Origins and Main Issues”, Vienna, CSCE Conflict Prevention Centre, 10 June 1994

Vahl, M., The Europeanisation of the Transnistrian Conflict, CEPS Policy Brief No. 73, May 2005

Vahl, M., Emerson, M., Moldova and the Transnistrian Conflict, 2004

Waters, T.R.W., Security Concerns in Post-Soviet Moldova, Conflict Studies research Centre, April 2001

Williams A., States, Borders and the Idea of the ‘Common State’: The Case of Moldova, 1992 – 2002, in International Relations, Vol.18, No.3, pp.345-359, 2004

Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Бабилунга, Н.В., Бомешко, Б.Г., Дирун, А.В., Бендеры. 1992 год: сорок трагических дней, Полиграфист, Тирасполь, 2007

Берил С.И., Галинский, И.Н., Благодатских, И.М. (ед.), Государственный суверенитет Приднестровской Молдавской Республики, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2006

Берил С.И., Галинский, И.Н., Благодатских, И.М. (ед.), Качество жизни и проблемы устойчивого развития, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2007

Берил С.И., Галинский, И.Н., Благодатских, И.М. (ед.), Приднестровская государственность: история и современность, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2005

Берил С.И., Галинский, И.Н., Благодатских, И.М. (ед.), Приднестровье в геополитической системе координат XXI. века, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2002

Берил С.И., Галинский, И.Н., Благодатских, И.М. (ед.), Стратегия устойчивого развития:

современный мир – Приднестровье, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Брюно, П., Вельмот, Ф.Ш., Вериик, О., Международное право и независимость ПМР, Бендеры, 2007

Волкова, А.З., Лидер, Тирасполь, 2001

Волкова, А.З., Референдумы в Приднестровской Молдавской Республике (1989-2003 гг.), ГУИПП Типар, Тирасполь, 2005

Волкова А.З., Съезды депутатов всех уровней ПМР (1990-2006 гг.), Тирасполь, 2006

Дюкарев, В.Б., Приднестровье (прошлое, настоящее, будущее). Дубоссары 1989-1992 гг. За кулисами политики, Упрполиграфиздат ПМР, Тирасполь, 2000

Журавлёв, В.Е., Легитимация приднестровского государства: структурно функциональный подход, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2005

Кожокин, Е.М. (ed.), Республика Молдова: Современные тенденции развития, РИСИ, Москва, 2004

24.3. Internetové zdroje

dic.academic.ru

kommersant.ru

news.ntv.ru

novayagazeta.ru

pridnestrovie.net

promolex.md

www.bbc.co.uk

www.cbpmr.net

www.eubam.org

www.guam.org.ua

www.izvestia.ru

www.mgres.com

www.nr2.ru

www.osce.org

www.parlament.md

www.pcrm.md

www.presidentpmr.org

www.regnum.ru

www.rg.ru

www.rol.ru

www.utro.ru

www.voanews.com

25. Summary

The subject of this diploma thesis is the conflict in Transnistria. At the time of dissolution of the Soviet Union, Moldova proclaimed its sovereignty, but people living in its eastern part refused to be part of this new country. They tried to gain autonomy first and then created its own state, Transnistrian Moldovan Republic. Moldova attempted to regain control of the territory in short war in 1992, but was defeated by Transnistrian and Russian forces. From that time there exists, de facto, an independent Transnistria with the complete scale of state institutions and exclusive control over its territory, which, however, has not been internationally recognized. Since 1994, negotiations about the status of Transnistria has been held, but have not lead to any solution.

This thesis analyzes the roots of this conflict and attempts to find possible solutions of this unsustainable situation. The main goal is to show on the Transnistrian example, how countries react to creation and functioning of unrecognized republics, and how the right for self-determination collides with the principle not to change borders in Europe. The author concludes, that so far no country has any systematic response, and their role in the conflicts is led by their own interests and needs. Also there is no clear legal framework for such conflicts, which means, that countries are not obliged to behave alike in similar situations. Result is, for example, that United States recognize Kosovo but not Abchazia, while Russia does the contrary.

Another wider issue, which can be clearly seen on the example of Transnistria is relations between Russia and the West, as Moldova lies on the border of regions of influence of these two worlds. The thesis concludes, that since the end of millennium, these relations remain cold. Russia since Yeltzin tries to gain back its status of a strong power on the field of international politics. United States and European Union, on the other hand, are trying to infiltrate to the post-soviet region. A strong factor, which complicated these relations further, is the phenomenon of “mythisation” of the other side. Literature written about the

conflict perfectly depicts this: Western authors often show strong prejudice against the Russian and Transnistrian politicians and vice versa. Finally, the thesis mentions the differences between societies in the post-soviet area and the West, which again counter resolution of the conflict. As the author describes, differences in value systems of the two societies, which, unfortunately, leads to many misinterpretations.

Teze magisterské diplomní práce

Jméno:

Matěj Sviták

E-mail:

matej.svitak@seznam.cz

Semestr:

I.

Akademický rok:

2006/2007

Obor:

Ruská a východoevropská studia

Název práce:

Konflikt v Podněstří

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):

letní 2008/2009

Vedoucí diplomního semináře:

Doc. PhDr. Jiří Vykoukal, Csc.

Vedoucí práce:

PhDr. Bohdan Zilynskij

Zdůvodnění výběru tématu práce (10 řádek):

Tématem jsem se zabýval již v bakalářské práci. Tehdy jsem se soustředil hlavně na období válečného konfliktu. Od té doby prošla situace v Podněsterské moldavské republice (PMR) zajímavým vývojem. Z PMR se stal fungující, fakticky nezávislý stát, který však není na mezinárodní scéně nikým uznáván. Vzhledem k tomu, že se jedná o malou, nepočetně osídlenou a relativně chudou oblast, není tato problematika příliš známa ani zkoumána. Myslím si proto, že zde existuje prostor pro práci, která se pokusí objasnit fungování tohoto zvláštního útvaru.

Předpokládaný cíl (10 řádek):

V bakalářské práci jsem se zabýval počátky a průběhem „horké“ fáze podněsterského konfliktu, na což bych chtěl v diplomní práci navázat. Mým cílem tentokrát bude prostudovat status quo, který v oblasti trvá již 15 let. Chtěl bych se soustředit hlavně na objasnění dvou aspektů existence PMR: 1) Obecná problematika neuznaných republik a vztah ostatních států k nim 2) Vztahy Ruska a Západu v postsovětském prostoru. Rád bych, aby se tento problém dostal více do povědomí české odborné veřejnosti.

Základní charakteristika tématu (20 řádek):

PMR je oficiálně regionem Moldavské republiky. Leží na levém břehu Dněstru, tedy území, které k ní patří až od Druhé světové války. Má také jinou etnickou skladbu obyvatel a je v ní soustředěna většina průmyslu i jiného bohatství Moldávie. V době rozpadu SSSR se v PMR vytvořil secesionistický prosovětský režim, který byl navíc podporován sovětskou, později ruskou armádou. Po krátkém konfliktu let 1991-1992 se situace ustálila. PMR je od té doby fakticky nezávislým a fungujícím státem s vlastními politickými institucemi, státními symboly, policií a armádou či oběživem. Moldávie zde tedy nemůže vykonávat svou moc. PMR však není na mezinárodní scéně uznávána. Panuje zde mírně autoritativní režim a země je obviňována z toho, že v ní dochází k rozsáhlému pašování zbraní, drog, cigaret, alkoholu a jiných komodit. Tuto nepříjemnou situaci se snaží řešit sousední státy i některé mezinárodní organizace, zatím však bezvysledně. Moldávie se svého nároku na území vzdát nechce, PMR s ní zas nechce přijmout federativní svazek. Moldávie nemůže PMR ani vojensky obsadit, protože je zde dislokována ruská armáda, která by takový akt dovolila jen stěží. Situace je tedy zablokována.

Předpokládaná struktura práce (15 řádek):

Úvod: Je PMR životaschopným státním útvarem?

Etnická skladba obyvatel

Historický vývoj

perestrojka 85-89

rozpad SSSR a vznik nezávislé Moldovy 89-91

válka 91-92

status quo 92-07

Politický systém

Ústava

praxe

Zaraniční vztahy

Moldova

Rusko

Ukrajina

Rumunsko

OBSE

EU

USA

Závěr: Co s PMR v budoucnu?

Základní prameny a literatura (20 nejdůležitějších titulů včetně lokace):

Prameny

Brennan, N., Presentation in the seminar "Frozen" conflicts in Europe - the approach of democratic security: the case of Transnistria, 12 September 2003, ke stažení na www.ut.ee/ABVKeskus/publ/2007/Christensen.pdf

Constituția Republicii Moldova, ke stažení na <http://www.parlament.md/legalfoundation/constitution>

European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine Annual Report 2005/2006, ke stažení na http://www.eubam.org/files/100-199/187/Report_Engl.pdf

European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine Annual Report 2007, ke stažení na http://www.eubam.org/files/500-599/500/Report_2008_ENGL.pdf

European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine Annual Report 2008, ke stažení na http://www.eubam.org/files/600-699/642/Mission_Report_2009_ENG.pdf

Lungu D., Interview with Javier Solana, 11.4.2005, archiv autora

Report No.13 by the CSCE Mission to Moldova, ke stažení na <http://www.osce.org/item/658.html>

Атлас. Приднестровская Молдавская Республика, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 1996, archiv autora

Договор об общем государстве (проект Приднестровской стороны), in. Бабилуига, Н.В., Берил С.Н., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.И., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М., Феномеи Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Заявление руководителей Молдовы и Приднестровья, in. Бабилуига, Н.В., Берил С.Н., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.И., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорников, П.М.,

Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Конституция Приднестровской Молдавской Республики, ke stažení na <http://presidentpmr.org/category/14.html>

Меморандум об основах нормализации отношении между Республикой Молдова и Приднестровьем, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорииков, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Постановление второго чрезвычайного Съезда народных депутатов всех уровней приднестровского региона, 2.9.1990, in. Волкова А.З., Съезды депутатов всех уровней ПМР (1990-2006 гг.), Тирасполь, 2006

Предложения Делегации Верховного Совета Приднестровской Молдавской ССР по заключению нового Союзного договора, сохранению территориальной целостности Молдовы и достижения межнационального мира и согласия, in. Волкова А.З., Съезды депутатов всех уровней ПМР (1990-2006 гг.), Тирасполь, 2006

Проект концепции общего государства, подготовленный учёными-экспертами стран западной Европы и США – участникам рабочего стола по вопросам приднестровского урегулирования, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорииков, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Протокол о некоторых первоочередных шагах по активизации политического урегулирования приднестровской проблемы, in. Бабилунга, И.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорииков, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Протокол согласованных вопросов, in. Бабилунга, И.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорииков, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Протокольное решение по разрешению возникших проблем в области деятельности таможенных служб РМ и Приднестровья, in. Бабилунга, И.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорииков, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Совместное заявление президентов РФ, РМ и Украины о скорейшем политическом урегулировании приднестровского конфликта, in. Бабилунга, И.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорииков, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Совместное заявление руководителей Республики Молдова и Приднестровья, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорииков, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Совместное заявление участников киевской встречи по вопросам нормализации отношений между Республикой Молдова и Приднестровьем, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорииков, П.М.,

Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Соглашение о мерах доверия и развития контактов между Республикой Молдова и Приднестровьем, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорииков, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Соглашение о поддержании мира и гарантиях безопасности между РМ и Приднестровьем, in. Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорииков, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в приднестровском регионе Республики Молдова, in. Бабилунга, И.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.И., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорииков, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Соглашение о сотрудничестве между Парламентом Республики Молдова и Верховным Советом Приднестровья, in. Бабилунга, И.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорииков, П.М., Феномен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Literatura

Andrysek, O., Grecu, M., Unworthy partner: the schools issue as an example of human rights abuses in Transdnestria, in. Helsinki Monitor, Vol.14, No.2, 2003, s.101-116

Belitser, N., (ed.), Moldova-Ukraine-Romania Expert Group, Trilateral Plan for Solving the Transnistrian Issue. Regional partnership for a common commitment-oriented approach, Bucharest – Chisinau – Kyiv, January 2006

Cash, J.R., Whose House is Moldova? Hospitality as a Model for Ethnic Relations, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Washington, 2004

Dima, N., The Moldavian-Dnestr Republic: A geo-political game, in The Journal of Social, Political, and Economic Studies, Vol.24, Iss. 1; pg. 37-64, Washington, Spring 1999

Dressler, W., Between Empires and Europe: The Tragic Fate of Moldova, SAGE, 2006

Grecu, M., Țăranu, A., Politica de epurare lingvistică în Transnistria, Cluj-Napoca, 2005

Grecu, M., Țăranu, A., Trupele Ruse în Republica Moldova, Cluj-Napoca, 2004

Gottfried H., Neukirch, C., Moldovan schools in Transdnestria: An uphill battle against „linguistic cleansing“, in. OSCE Magazine, June 2005

Horowitz, S., War After Communism: Effects on Political and Economic Reform in the Former Soviet Union and Yugoslavia, Journal of Peace Research, vol. 40, no. 1, 2003, pp. 25-48

Institutul Ovidiu Șincai, Transnistria. Evoluția unui conflict înghețat și perspective de soluționare, Raport de analiză politică, București, septembrie 2005

King, Ch., The Benefits of Ethnic War. Understanding Eurasia's Unrecognized States, in World Politics No 53, July 2001, s. 524-52

Kolektiv autorů, Transnistrian Market and its Impact on Policy and Economy of the Republic of Moldova, Center for Strategic Studies and Reforms, Chişinău, 2005

Kolossov, V., O'Loughlin, J., Pseudo-states as harbingers of a new geopolitics: The example of the Trans-Dniester Moldovan Republic (TMR), Institute of Behavioral Science, University of Colorado, 1997

Kolsto, P., Edemsky, A., Kalashnikova, N., The Dniester Conflict: Between Irredentism and Separatism, in Europe-Asia Studies, Vol. 45, No. 6. (1993), pp. 973-1000.

Küchler, F., The Role of the European Union in Moldova's Transnistria Conflict, Centre of International Studies/Institute of Continuing Education, University of Cambridge, 2007

Laitin D.D., Secessionist Rebellion in the Former Soviet Union, in Comparative Political Studies, Vol.34, No.8, 2001, pp.839-861

Mardarovici, I., NATO and the security in the Eastern countries during transition times (Final Report), NATO research fellowships programme 2000/2002, Chisinau, 2002

Moldova: No Quick Fix, ICG Europe Report N°147, Chisinau, 12 August 2003

Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria, ICG Europe Report N°157 Chisinau/Brussels, 17 June 2004

Mungiu-Pippidi, A., Naval, I., Cum putem ajuta Moldova să se ajute pe sine, Societatea Academica din Romania, SAR policy brief No. 16, 2006

Nantoi, O., Cazul Republicii Moldova: ce ar putea face UE și SUA?, Institutul de Politici Publice, Chişinău, 2005

National Intelligence Council, Resolving Conflicts In The Caucasus And Moldova: Perspectives On Next Steps, Conference Report, 2002

Neukirch, C., Russia and the OSCE- The Influence of Interested Third and Disinterested Fourth Parties on the Conflicts in Estonia and Moldova, Centre for OSCE Research, Flensburg, 2001

Nistor, I.S., Istoria Românilor din Transnistria, Galați 1995

Popescu, N., Europeanization and conflict resolution: a view from Moldova, Chisinau, 2005

Popescu, N., The EU and Transnistria, in UNISCI Discussion Paper, No 10, January 2006

Potočný, M., Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část, Praha, C.H.Beck, 1996

Rapprochement between Russia and Moldova, in Eastweek, No 15 (80), 12.4.2007

Russia's new plan to solve the Transnistrian question, in Eastweek, No 17 (82), 26.4.2007

- Skordas, A., *Transnistria: Another Domino on Russia's Periphery?*, Yale Journal of International Affairs, 2005
- Solomon, F., *Identitate etnică și minorități în Republica Moldova*, Fundația academică „A.D.Xenopol“, Iași, 2001
- Solonari, V., *Creating a “People”: A Case Study in Post-Soviet History-Writing*, in *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History* 4(2): 411–38, 2003
- Thawing a Frozen Conflict: Legal Aspects of the Separatist Crisis in Moldova*, The Special Committee on European Affairs Mission to Moldova, Association of the Bar of the City of New York, 2005
- Transnistria threatens Russian companies with revising the privatisation results*, in *Eastweek*, No 19 (84), 16.5.2007
- Transdnestrian Conflict. Origins and Main Issues. Based on the Background Paper “The Transdnestrian Conflict in Moldova: Origins and Main Issues”*, Vienna, CSCE Conflict Prevention Centre, 10 June 1994
- Vahl, M., *The Europeanisation of the Transnistrian Conflict*, CEPS Policy Brief No. 73, May 2005
- Vahl, M., Emerson, M., *Moldova and the Transnistrian Conflict*, 2004
- Waters, T.R.W., *Security Concerns in Post-Soviet Moldova*, Conflict Studies research Centre, April 2001
- Williams A., *States, Borders and the Idea of the ‘Common State’: The Case of Moldova, 1992 – 2002*, in *International Relations*, Vol.18, No.3, pp.345-359, 2004
- Бабилунга, Н.В., Берил С.И., Бомешко, Б.Г., Галинский, И.Н., Губогло, Е.М., Окушко, В.Р., Шорнников, П.М., Феиомен Приднестровья, РИО ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003
- Бабилунга, И.В., Бомешко, Б.Г., Дируи, А.В., Бендеры. 1992 год: сорок трагических дней, Полиграфист, Тирасполь, 2007
- Берил С.И., Галинский, И.И., Благодатских, И.М. (ед.), *Государственный суверенитет Приднестровской Молдавской Республики*, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2006
- Берил С.И., Галинский, И.Н., Благодатских, И.М. (ед.), *Качество жизни и проблемы устойчивого развития*, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2007
- Берил С.И., Галинский, И.И., Благодатских, И.М. (ед.), *Приднестровская государственность: история и современность*, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2005
- Берил С.И., Галинский, И.И., Благодатских, И.М. (ед.), *Приднестровье в геополитической системе координат XXI. века*, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2002

Берил С.И., Галинский, И.И., Благодатских, И.М. (ед.), Стратегия устойчивого развития: современный мир – Приднестровье, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2003

Брюно, И., Вельмот, Ф.Ш., Верник, О., Международное право и независимость ПМР, Бендеры, 2007

Волкова, А.З., Лндер, Тирасполь, 2001

Волкова, А.З., Референдумы в Приднестровской Молдавской Республике (1989-2003 гг.), ГУИПП Тинар, Тирасполь, 2005

Волкова А.З., Съезды депутатов всех уровней ПМР (1990-2006 гг.), Тирасполь, 2006

Дюкарев, В.Б., Приднестровье (прошлое, настоящее, будущее). Дубоссары 1989-1992 гг. За кулисами политики, Уриолиграфиздат ПМР, Тирасполь, 2000

Журавлёв, В.Е., Легитимация приднестровского государства: структурно функциональный подход, ПГУ им. Т.Г.Шевченко, Тирасполь, 2005

Кожокии, Е.М. (ed.), Республика Молдова: Современные тенденции развития, РИСИ, Москва, 2004

Internetové zdroje

dic.academic.ru

kommersant.ru

news.ntv.ru

novayagazeta.ru

pridnestrovie.net

promolex.md

www.bbc.co.uk

www.cbpmr.net

www.eubam.org

www.guam.org.ua

www.izvestia.ru

www.mgres.com

www.nr2.ru

www.osce.org

www.parlament.md

www.pcrn.md

www.presidentpmr.org

www.regnum.ru

www.rg.ru

www.rol.ru

www.utro.ru

www.voanews.com

Podpis studenta a datum

4.2.2007

Schváleno

Datum

Podpis

Vedoucí bakalářského semináře

Garant oboru